

บทที่ 5

กระบวนการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ

สืบเนื่องจากการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านมา ยังมีปัญหาที่สำคัญหลายประการคือ การจัดกิจกรรมของชมรมมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง ขาดการติดต่อประสานงานกับองค์กรชุมชน และเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในชมรม แต่อย่างไรก็ตามชุมชนนี้ยังมีระบบความสัมพันธ์และศักยภาพของกลุ่ม/องค์กรอยู่บ้างในการทำกิจกรรมร่วมกัน จึงก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุโดยการดึงเอาศักยภาพของกลุ่ม/องค์กรและผู้นำชุมชนพร้อมกับหน่วยงานของรัฐที่มีอยู่เข้ามาร่วมในการดำเนินงานโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ปัญหาของชมรมผู้สูงอายุ
2. การกำหนดแนวทางในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ
3. การดำเนินงานตามแผน
4. การประเมินผล/การสรุปบทเรียน

ในบทนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดการดำเนินงานกระบวนการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ตามขั้นตอนดังกล่าวพร้อมทั้งข้อมูลที่ได้จากแต่ละขั้นตอน นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยจะนำเสนอการสรุปบทเรียนและแนวทางในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุด้วย

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาของชมรมผู้สูงอายุ

1. ปัญหาและอุปสรรคในการก่อตั้งและดำเนินงาน

ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ/ชมรมผู้สูงอายุ(ผู้นำและสมาชิก) ผู้นำหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน อสม. อบต. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลปางมะผ้า และเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปางมะผ้า ได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ โดยเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ปัญหาของผู้สูงอายุ กลุ่มได้ประชุมกันเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2543 เวลา 09.00 น. ที่วัดสบป่อง ผู้วิจัยได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการประชุมตลอดจนแนะนำวิธีการในการวิเคราะห์ปัญหา จากนั้นกลุ่มได้อภิปรายกันถึงปัญหาของชมรมตั้งแต่ก่อตั้งมา ประเด็นที่กลุ่มได้หยิบยกมาวิเคราะห์มีหลากหลาย เช่น สถานที่ตั้งชมรม การดำเนินงานของกรรมการชมรม ปัญหาของสมาชิกชมรม กิจกรรมชมรม เงินทุนของชมรม ความร่วมมือขององค์กรชุมชน ซึ่งผลของการประชุมในประเด็นดังกล่าวมีดังนี้

1.1 สถานที่ตั้งของชมรม

สถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันของชมรมผู้สูงอายุ ตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลปางมะผ้า ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนบ้านสบป่อง ประมาณ 1 กิโลเมตร ในการนัดหมายทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางไปร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง จำเป็นที่จะต้องใช้บริการของรถโรงพยาบาลปางมะผ้าที่จะมารับทุกเดือน และหลังจากเสร็จกิจกรรมแล้วจะต้องใช้รถของโรงพยาบาลมาส่งในหมู่บ้าน วันไหนที่ผู้สูงอายุมีภาวะในครอบครัวมากก็ไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมได้ เช่น ในครอบครัวของยายมาศ และพ่อพงศ์ ไสสะอาดตา ซึ่งอยู่ด้วยกันเพียงสองตายาย ลูกหลานไปทำงานที่อื่นและไปเรียนหนังสือ จะต้องประกอบอาหารด้วยตนเอง ทำงานหาเลี้ยงชีพตามลำพัง บางครั้งในการไปร่วมกิจกรรมต้องผลัดเปลี่ยนกันไป มีน้อยครั้งที่จะได้ไปพร้อมกันสองคน บางครั้งตาไปพร้อมกับรถของโรงพยาบาล แต่ยายยังทำงานบ้านยังไม่เสร็จ เมื่อทำงานบ้านเสร็จแล้วจะไปร่วมกิจกรรมก็ไม่มีรถ จะเดินไปก็ไกล ใช้เวลาประมาณ 30 นาที และอีกครอบครัวหนึ่ง ครอบครัวของยายนาง อายุ 68 ปี มีอาการปวดเข่า เดินไปไหนไกล ๆ ไม่ได้ ดังนั้นในการไปร่วมกิจกรรมต้องให้ลูกหลานขับรถไปส่ง บางครั้งลูกหลานไม่ว่างทำให้ไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมได้

1.2 คณะกรรมการของชมรมผู้สูงอายุ

ในปี 2539 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง มีคณะกรรมการทั้งหมด 7 คน โดยมีพ่อสันต์ สุจิงตา เป็นประธานชมรม พ่อสันต์เป็นข้าราชการบำนาญ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในระยะแรก อีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ คือ แม่ณภาพร วงษ์เดื่อน ทำหน้าที่เหรัญญิก แม่ณภาพรเป็นข้าราชการบำนาญเช่นกัน เป็นผู้มีบทบาทมากในชมรม และเป็นที่เคารพนับถือของสมาชิก สมาชิกทุกคนให้ความไว้วางใจ เพราะเป็นคนที่เป็นจริงทำจริงและเสียสละเพื่อชมรมเป็นอย่างมาก การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุดำเนินงานมาอย่างราบรื่นดี มีกิจกรรมที่ให้สมาชิกทำร่วมกันอย่างต่อเนื่องได้ประมาณ 1 ปี แม่ณภาพร แจ้งในที่ประชุมว่า ขอลาออกจากการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ สมาชิกทุกคนรู้สึกแปลกใจ และสงสัยว่ามีสาเหตุมาจาก แม่ณาง สุจิงตา ซึ่งเป็นภรรยาของประธานชมรมผู้สูงอายุ ได้เล่าให้คนในหมู่บ้านว่า แม่ณภาพรนำเงินของสมาชิกไปใช้จ่ายส่วนตัวจนหมดแล้วไม่นำเงินไปฝากกับธนาคาร คำบอกเล่านี้สร้างความไม่พอใจให้กับแม่ณภาพรเป็นอย่างมาก จึงได้นำหลักฐานการเงินทั้งหมดไปชี้แจงกับแม่ณางที่บ้าน เพื่ออธิบายให้เข้าใจ แต่ปรากฏว่าเกิดการทะเลาะหนักขึ้น แม่ณางก็ไม่ยอมจึงนำเรื่องดังกล่าวนี้ไปเล่าให้เพื่อนบ้านฟังต่ออีก ในส่วนแม่ณภาพรได้นำเอกสารการเงินทั้งหมดแจ้งในที่ประชุมของชมรมผู้สูงอายุ และได้ลาออกตั้งแต่บัดนั้น ภายหลังจากที่แม่

นภาพรลาออกไปแล้ว พ่อวสันต์จึงได้ลาออกจากการเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ และพาแม่มานไปเข้าชมรมผู้สูงอายุที่อำเภอปาย ในส่วนคณะกรรมการจึงได้เลือกประธานชมรมผู้สูงอายุคนใหม่ขึ้น โดยที่ประชุมพิจารณาคัดเลือกพ่อคำ บุญเรอ เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุคนที่สอง พ่อคำไม่ค่อยสนใจในการทำงานในหน้าที่ทำให้ชมรมไม่มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เมื่อเป็นประธานได้ระยะหนึ่ง สมาชิกชมรมหลายคนได้ขอให้พ่อคำลาออกจากการเป็นประธาน ในขณะนั้นมีสมาชิกชมรมประมาณ 30 คน ก็ได้ทำกิจกรรมบ้างบางครั้ง สมาชิกบางคนไม่มาร่วมกิจกรรมเลย

หลังจากพ่อคำ บุญเรอ ได้ลาออกจากการเป็นประธานและสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ในปี 2543 มีผลทำให้กรรมการท่านอื่นได้ลาออกด้วย สมาชิกชมรมจึงได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นใหม่ มีจำนวน 3 ท่าน คือ พ่อตา เนตรผาบ เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ แม่จันทร์ เป็งนาค เป็นเลขานุการ และพ่อเปา เล่าจ้าง เป็นเหรัญญิก คณะกรรมการชุดนี้ก็ไม่ได้ทำกิจกรรมอะไรในทางที่ดีขึ้น เพราะประธานชมรมไม่มีเวลาให้กับชมรม เวลาว่างก็ไปไร่ไปนา ด้วยฐานะทางครอบครัวยากจน ต้องออกไปรับจ้างทำงานเลี้ยงครอบครัวทุกวัน จึงทำให้สมาชิกบางท่านลาออกไป บางคนก็หายเงียบไป จนสุดท้ายเหลือสมาชิกชมรมเพียง 18 ท่าน ในบางเดือนมีผู้สูงอายุไปตรวจสุขภาพเพียง 11 คน ทำให้ชมรมผู้สูงอายุอยู่ในภาวะที่ใกล้จะล่มสลาย

1.3 ปัญหาของสมาชิกชมรม

สมาชิกของชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง มีทั้งกลุ่มคนพื้นเมือง คนไทยใหญ่ และคนไทยใหญ่ที่อพยพจากประเทศพม่ามาอยู่ในหมู่บ้าน สมาชิกกว่าครึ่งหนึ่งเป็นชาวไทยใหญ่ที่อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนคนไทย ในการเข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุนั้นทางโรงพยาบาลจะจัดทำสมุดบันทึกสุขภาพประจำตัวแก่ผู้สูงอายุทุกคนและจัดทำบัตรประกันสุขภาพสำหรับการรักษาพยาบาลฟรีให้แก่ผู้สูงอายุทุกคนด้วย จึงมีผลทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นคนไทยใหญ่อพยพไม่เข้าใจ จึงได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกของชมรมทีละคนสองคน จนถึงขณะนี้ไม่มีคนไทยใหญ่อพยพเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุสักคนเดียว ในส่วนสมาชิกที่เป็นคนพื้นเมือง คนไทยใหญ่ ที่ได้จ่ายเงินค่าสมาชิกรายเดือนให้กับชมรมเดือนละ 10 บาท เพื่อสมัครเป็นสมาชิกของการฌาปนกิจสงเคราะห์ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุบางคนไม่มีเงินที่จะต้องจ่ายรายเดือน ก็ไม่สมัครเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ

1.4 กิจกรรมของชมรม

ชมรมผู้สูงอายุได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การประชุมประจำเดือน การตรวจสุขภาพและการออกกำลังกาย ถึงแม้ว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นบทบาทหน้าที่ของ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาลเป็นผู้กำหนดให้ และเป็นผู้จัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ โดยที่ผู้สูงอายุไม่ได้มีส่วนเข้าไปช่วยเหลือ หรือแม้แต่ในการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือกับกลุ่มยังไม่เกิดขึ้น เพราะยังไม่มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้คิดทำกิจกรรมด้วยตัวผู้สูงอายุเอง

1.5 เงินทุนของชมรม

เงินที่ทางชมรมได้เก็บจากสมาชิกเพื่อใช้ในเรื่องฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ เดือนละ 10 บาท มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะนำไปใช้ในด้านอื่น นอกจากสมาชิกชมรมเสียชีวิตจึงจะจ่ายให้รายละเอียด 700 บาทเท่านั้น และเงินที่เก็บจากสมาชิกก็นำไปฝากกับธนาคารทั้งหมด ไม่ได้มีการคิดร่วมกันของสมาชิกว่าจะนำมาใช้เป็นทุนในการทำกิจกรรมเพื่อชมรม หรือแม้แต่การแสวงหาทุนจากแหล่งอื่น เพื่อที่จะนำเงินมาพัฒนาชมรมให้ก้าวหน้าต่อไป ยังไม่มีสมาชิกของชมรมท่านใดได้เสนอหรือพูดออกมาเลย

1.6 ความร่วมมือขององค์กรชุมชน

ชุมชนบ้านสบป่องมีกลุ่มองค์กรชุมชน เช่น กรรมการหมู่บ้าน อสม. กลุ่มแม่บ้าน และ อบต. ที่มีความพร้อม ที่จะให้ความร่วมมือถ้าได้รับการร้องขอ โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านที่มีประธานกลุ่มที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจ ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดี แต่ชมรมผู้สูงอายุเองก็มิได้มีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มองค์กรใด ๆ ทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเองและอยู่แต่ในเขตของโรงพยาบาลเท่านั้น ดังนั้นการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุจึงได้ดำเนินงานร่วมกับโรงพยาบาลเป็นสำคัญ

2. การสรุปบทเรียนในการดำเนินงานที่ผ่านมา

หลังจากได้อภิปรายในประเด็นต่าง ๆ แล้ว กลุ่มได้มีการสรุปประสบการณ์หรือบทเรียนที่ผ่านมา โดยเฉพาะปัญหาการดำเนินงานของชมรม โดยใช้วิธีการระดมสมอง คือ ให้สมาชิกกลุ่มบอกปัญหาของชมรมได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีการอภิปรายในช่วงแรก ซึ่งผู้วิจัยได้ช่วยบันทึกปัญหาในกระดาษที่ติดไว้ เมื่อไม่มีใครเสนอเพิ่มเติมผู้วิจัยได้เสนอแนะให้กลุ่มพิจารณาอีกครั้ง มีปัญหาซ้ำซ้อนกันหรือไม่ อะไรคือปัญหา ในที่สุดก็ได้สรุปปัญหาของชมรมซึ่งได้จากประสบการณ์จากการดำเนินงานของชมรม 11 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุมีน้อย
2. คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุมีจำนวนน้อย ยังไม่เหมาะสม
3. คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง
4. กิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง
5. สมาชิกของชมรมผู้สูงอายุยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบของชมรม

6. สมาชิกของชมรมผู้สูงอายุยังไม่เข้าใจถึงสิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสุขภาพผู้สูงอายุ
7. สมาชิกของชมรมผู้สูงอายุยังไม่เข้าใจเรื่องการเก็บเงินของชมรมในเรื่องการฌาปนกิจสงเคราะห์
8. ชมรมผู้สูงอายุยังไม่มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพให้ผู้สูงอายุ
9. สถานที่พบกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ไกล
10. ชมรมผู้สูงอายุไม่มีเงินทุนของชมรมในการทำกิจกรรม
11. ชมรมผู้สูงอายุขาดการติดต่อประสานงานกับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐเพื่อขอรับการสนับสนุนขอความช่วยเหลือ

หลังจากที่ได้ปัญหาจากการดำเนินงานที่ผ่านมา จำนวน 11 ข้อ กลุ่มได้มีการแก้ไขปัญหาทุกข้อ มีบางปัญหาที่มีลักษณะที่เหมือนกัน จึงได้รวมไว้เป็นข้อเดียวกัน และกลุ่มได้ตกลงที่จะดำเนินการใน 6 ปัญหาตามลำดับดังนี้

1. การขยายกลุ่มผู้สูงอายุ
2. การสนับสนุนกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน
 - 2.1 การจัดกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม
 - 2.2 การจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัว
 - 2.3 กิจกรรมการแห่ไม้ก้ำโพธิ์
 - 2.4 กิจกรรมประเพณีอื่น ๆ
3. การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ และ การประชุมสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ
4. การตรวจสุขภาพและการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ
5. การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน
6. การประสานกับกลุ่มองค์กรภายในชุมชน

ขั้นที่ 2 การกำหนดแนวทางในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ความต้องการในการแก้ปัญหา กลุ่มได้ตกลงที่จะดำเนินการใน 6 ปัญหา โดยมีช่วงเวลาดำเนินการดังนี้

1. การขยายกลุ่มของผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมแรกที่กลุ่มจะดำเนินการและจะต้องมีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุขึ้นใหม่ เพื่อทดแทนคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเดิมที่มีคณะกรรมการเพียง 3 ท่าน และเป็นตัวกลางประสานการเพิ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

จึงได้กำหนดให้มีการประชุมกลุ่มผู้สูงอายุขึ้นในวันที่ 25 ธันวาคม 2543 สถานที่ คือ ห้องประชุมสำนักงานสาธารณสุขอำเภอปางมะผ้า มีกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน อสม. อบต. กรรมการหมู่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเขตอำเภอปางมะผ้า เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลปางมะผ้า และเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปางมะผ้า ในส่วนการเพิ่มจำนวนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ได้ตั้งเป้าหมายไว้ 50 คน ระยะเวลา 3 เดือน มีนายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรมผู้สูงอายุ นางนภาพร วงษ์เดียน เจริญญิกชมรมฯ นางถนอมพรรณ กลิ่นหอม ประธานกลุ่ม อสม. และนางนันทวรรณ สายแก้ว ประธานกลุ่มแม่บ้าน เป็นผู้รับผิดชอบ

2. การสนับสนุนกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

2.1 การจัดกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม เป็นกิจกรรมที่กลุ่มได้ตกลงกันว่า กลุ่มผู้สูงอายุจะเข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระขึ้น 15 ค่ำ ของเดือน ที่วัดสบป่อง เริ่มตั้งแต่เดือน มกราคม 2544 เป็นต้นไป โดยมีนายตีบ นวลคำ รองประธานชมรมฯ นายนวล สนิ ประชา สัมพันธ์ชมรมฯ และนางถนอมพรรณ กลิ่นหอม ประธานกลุ่ม อสม. เป็นผู้รับผิดชอบ

2.2 การจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ 15 เมษายน โดยนายสุทิพย์ เทพรัตน์ อบต.บ้านสบป่อง นางถนอมพรรณ กลิ่นหอม ประธานกลุ่ม อสม. และนางนันทวรรณ สายแก้ว เป็นผู้รับผิดชอบ และใช้วัดสบป่อง เป็นสถานที่จัดงาน

2.3 กิจกรรมการห่มผ้าโกศ เป็นกิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุร่วมกันจัดขึ้นพร้อมกับกิจกรรมการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ในวันที่ 15 เมษายน 2544 ณ วัดสบป่อง โดย นายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรม และนางนภาพร วงษ์เดียน เจริญญิก เป็นผู้รับผิดชอบ

2.4 กิจกรรมประเพณีอื่นๆ เช่น งานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานเข้าพรรษา งานออกพรรษา และ งานลอยกระทง เป็นกิจกรรมประเพณีที่เกิดขึ้นในชุมชนในรอบปีและบางโอกาส จึงได้มอบหมายให้ นายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรม นายตีบ นวลคำ รองประธาน นายสุทิพย์ เทพรัตน์ อบต.บ้านสบป่อง และนางถนอมพรรณ กลิ่นหอม ประธานกลุ่ม อสม. เป็นผู้รับผิดชอบ

3. การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ ได้กำหนดให้มีการประชุมในวันที่ 1 ของทุกเดือน เวลา 19.00 น. ที่บ้านประธานชมรมผู้สูงอายุ สำหรับการประชุมสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ได้กำหนดให้มีการประชุมในวันพระขึ้น 15 ค่ำของเดือน (พร้อมกับการเข้าวัดฟังธรรม) ที่วัดสบป่อง

โดยมีนายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรมฯ นางนวลจันทร์ วงศ์คำ เลขานุการชมรมฯ เป็นผู้รับผิดชอบ

4. การตรวจสุขภาพและการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่กลุ่มได้กำหนดให้วันพระขึ้น 15 ค่ำของเดือน (พร้อมกับการเข้าวัดฟังธรรม) เป็นวันที่มีการตรวจสุขภาพและออกกำลังกาย ที่วัดสบบง โดยมี นางนภาพร วงษ์เดือน เจริญญิกชมรมฯ และ นางณอมพรรณ กลิ่นหอม ประธานกลุ่ม อสม. เป็นผู้รับผิดชอบ

5. การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมการพัฒนาวัดสบบง ในส่วนกิจกรรมการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น การปรับปรุงถนน การปลูกต้นไม้ สร้างศาลากลางบ้าน เป็นต้น ผู้สูงอายุจะเป็นผู้ที่มีบทบาทให้การสนับสนุน เป็นที่ปรึกษา โดยมีนายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรมฯ และนายตีบ นวลคำ รองประธานชมรมฯ เป็นผู้รับผิดชอบ

6. การประสานงานกับกลุ่มองค์กรภายในชุมชน กิจกรรมของชมรมที่จัดขึ้นจะมีผู้รับผิดชอบในการประสานงาน ได้แก่ นายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรมฯ นางนภาพร วงษ์เดือน เจริญญิกชมรมฯ และนายตา ปูโณ เป็นผู้รับผิดชอบ

ขั้นที่ 3 การดำเนินงานตามแผน

หลังจากได้ดำเนินการสรุปบทเรียนการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านสบบงที่ผ่านมา ทางชมรมผู้สูงอายุได้เสนอแนวทางในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุไว้หลายแนวทาง และทางชมรมผู้สูงอายุได้ดำเนินการพัฒนาตามกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การขยายกลุ่มผู้สูงอายุ

การขยายกลุ่มนี้ กลุ่มตั้งเป้าหมายว่าจะเพิ่มจำนวนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 50 คน ในระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม - มีนาคม 2544 โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุเพื่อดำเนินการวางแผนเพิ่มจำนวนสมาชิกและขอความร่วมมือผ่าน อสม.ช่วยสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมพร้อมกับแจ้งกำหนดการนัดหมายการพบกลุ่มผู้สูงอายุและมีนายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรม นางณอมพรรณ กลิ่นหอม ประธานกลุ่มอสม. และนางนันทวรรณ สายแก้ว ประธานกลุ่มแม่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบ

การขยายกลุ่มผู้สูงอายุในครั้งนี้เป็นการขยายจากกลุ่มผู้สูงอายุเดิมที่มีอยู่แล้ว ที่ประสบกับปัญหาหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของคณะกรรมการบริหารชมรมฯที่มีอยู่เพียงจำนวน 3 คน คือ ประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก จึงทำให้ไม่มีความพร้อมที่จะบริหารชมรมให้คงอยู่ต่อไปได้ ในส่วนของสมาชิกนับวันจะลดน้อยลงเรื่อย ๆ บางรายได้ขอลาออก

จากการเป็นสมาชิกของชมรม และการทำกิจกรรมร่วมกันของชมรมในปัจจุบันมีน้อยมาก กลุ่มผู้สูงอายุมีความเห็นว่ามีค่าสำคัญมากในการเริ่มต้นเพื่อที่จะทำกิจกรรมต่อไปนั้นจะต้องมีกลุ่มก่อน โดยได้มีการกำหนดการว่าทางกลุ่มผู้สูงอายุจะพร้อมกันในวันใดเพื่อทำการประชุมกลุ่มสักหนึ่งวัน เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุชุดใหม่เพื่อทดแทนคณะกรรมการชุดเดิม โดยที่คณะกรรมการชุดเดิมพร้อมและเต็มใจที่จะให้มีการเลือกตั้งใหม่ กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติของผู้สูงอายุ และกรรมการชมรมที่มีอยู่ในขณะนี้ได้หารือกันว่าจะดำเนินการประชุมกันในวันที่ 25 ธันวาคม 2543 โดยขอใช้ห้องประชุมของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ปางมะผ้า ได้ขอความร่วมมือให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาล ทำหนังสือเชิญประชุมส่งให้ผู้สูงอายุทุกคน ในส่วนผู้สูงอายุได้ขอให้พ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว เพื่อขอความร่วมมือผู้สูงอายุทุกคนในหมู่บ้านมาร่วมประชุม ในส่วนกลุ่มไทยใหญ่อพยพได้ให้พ่อนานตา ปูโตน เป็นผู้ช่วยนัดหมายกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยใหญ่ และทางกลุ่มผู้สูงอายุได้ให้ตัวแทนผู้สูงอายุคือพ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ และแม่ณภาพร วงษ์เดือน ช่วยติดต่อประสานงานกับกลุ่มอสม. กลุ่มแม่บ้าน อบต. กำนัน และสมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเขตอำเภอปางมะผ้า เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ด้วย

ในวันประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ได้มีกลุ่มผู้สูงอายุเดินทางมายังสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ปางมะผ้าจำนวนมาก บางคนบอกว่ายังไม่เคยมาที่แห่งนี้มาก่อน และไม่เคยไปสถานที่ราชการใดมาก่อน รู้สึกตื่นเต้นดี พอมาถึงจะจับกลุ่มคุยกันเป็นกลุ่มๆ ที่รู้จักคุ้นเคยกันตาม ปีกออย่างสนุกสนาน นอกจากผู้สูงอายุทุกคนจะมาร่วมประชุมแล้ว นอกจากนี้ยังมี นางณอมพรรณ กลิ่นหอม ประธานกลุ่ม อสม. นางนันทวรรณ สายแก้ว ประธานกลุ่มแม่บ้าน นายสุทิพย์ เทพรัตน์ อบต. นายสนั่น สุปินะ กำนันตำบลสบป่อง นายจิระเดช ดันติฤทธิ์พร สมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเขตอำเภอปางมะผ้า ในส่วนผู้วิจัได้ขอความร่วมมือเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาลจำนวน 2 ท่าน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอปางมะผ้า จำนวน 1 ท่านมาร่วมกิจกรรม และได้เรียกผู้สูงอายุทุกคนเข้ายังห้องประชุม โดยผู้วิจัได้พูดคุยกับผู้สูงอายุทุกคนเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้มีการจัดการประชุมในครั้งนี้

โดยทบทวนถึงกิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุได้มาพูดคุยกันถึงเรื่องปัญหาของชมรมผู้สูงอายุ บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานที่ผ่านมา และแนวทางในการที่จะพัฒนาชมรมผู้สูงอายุของ หมู่บ้าน การรวมกลุ่มในครั้งนี้เน้นกิจกรรมหนึ่งที่ผู้สูงอายุต้องการให้เกิดขึ้น ผู้วิจัได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับกลุ่มผู้สูงอายุ ทางตัวแทนของผู้สูงอายุคือแม่ณภาพร วงษ์เดือน ได้ขออนุญาตเป็นผู้นำดำเนินการ การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ

โดยให้สมาชิกเสนอรายชื่อผู้ที่จะทำหน้าที่ประธานชมรมผู้สูงอายุ ทางสมาชิกได้เสนอรายชื่อ พ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ และพ่อตีบ นวลคำและให้มีผู้รับรองจำนวน 3 คน หลังจากนั้นที่ประชุมได้มีการโหวตโดยการยกมือ ซึ่งสมาชิกได้ยกมือเสียงส่วนมากให้พ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ และแม่นภาพร วงษ์เดือนได้หารือสมาชิกว่าถ้าจะให้พ่อตีบ นวลคำเป็นรองประธานทุกคนเห็นเป็นอย่างไร สมาชิกทุกคนได้ให้การยอมรับ หลังจากนั้นได้พิจารณาคัดเลือกคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เริ่มตั้งแต่เลขานุการ เหมัญญิก ประชาสัมพันธ์ กรรมการอีก 7 คนและคณะกรรมการที่ปรึกษาชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งในที่ประชุมได้เสนอชื่อของนางถนอมพรรณ กลิ่นหอม ประธานกลุ่มอสม. นางนันทวรรณ สายแก้ว ประธานกลุ่มแม่บ้าน นายสนั่น สุปินะ กำนันตำบลสบป่อง นายสุทิพย์ เทพรัตน์ อบต. นายจิระเดช ตันติฤทธิ์พร สมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเขตอำเภอปางมะผ้า และผู้อำนวยการโรงพยาบาลปางมะผ้า เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาชมรมผู้สูงอายุ ในการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุเป็นวิธีการหนึ่งของการขยายกลุ่ม โดยตั้งคณะกรรมการให้ครอบคลุมพื้นที่ที่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมเพื่อให้ไปหาสมาชิกเพิ่ม นอกจากนี้ คณะกรรมการบริหารฯ เป็นผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม การควบคุมการทำกิจกรรมและการแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ มีจำนวน 14 คน เป็นชาย 6 คน เป็นหญิง 8 คน องค์ประกอบของคณะกรรมการประกอบด้วยข้าราชการบำนาญ จำนวน 3 คน เป็นชาย 1 คน เป็นหญิง 2 คน ได้ทำหน้าที่ในตำแหน่งเลขานุการ เหมัญญิก และประชาสัมพันธ์ของชมรม ในขณะนี้ นายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ได้เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุจนถึงปัจจุบัน ดังรายชื่อคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ดังนี้

คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ

นายสุขแก้ว	มะโนจิตต์	ประธานชมรม
นายตีบ	นวลคำ	รองประธาน
นางนภาพร	วงษ์เดือน	เหมัญญิก
นางจันทร์	เป็งนาค	เหมัญญิก
นางสงวนวงศ์	ชัยลอม	เลขานุการ
นางนวลจันทร์	วงศ์คำ	เลขานุการ
นางชื่น	แสงมงคล	ประชาสัมพันธ์
นายนวล	สนธิ	ประชาสัมพันธ์

นางบัวลา	แปงใจ	ประชาสัมพันธ์
นางคำแพง	มะโนจิตต์	ประชาสัมพันธ์
นายศรีบุตร	ใหม่ฟู	กรรมการ
นายตา	เนตรผาบ	กรรมการ
นางนราภรณ์	สุทธิเวช	กรรมการ
นายหนานตา	ปู่โตน	กรรมการ

กรรมการที่ปรึกษา

นายจิระเดช	ตันติฤทธิ์พร	สมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอน เขตอำเภอปางมะผ้า
นายสนั่น	สุปินะ	กำนันตำบลสบป่อง
นายนิยม	ชุ่มธิ	สมาชิก อบต.
นายสุทิพย์	เทพรัตน์	สมาชิก อบต.
นางนันทวรรณ	สายแก้ว	ประธานกลุ่มแม่บ้าน
นางถนอมพรรณ	กลิ่นหอม	ประธานกลุ่ม อสม.

หลังจากที่สมาชิกได้คัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุแล้ว แม่ณภาพร วงษ์เดื่อน ได้เชิญพ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรมผู้สูงอายุคนใหม่ ได้พูดคุยกับสมาชิกทุกคนว่าจะพยายามทำหน้าที่ประธานชมรมให้ดีที่สุด จะทำให้กลุ่มของผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นและพยายามจัดกิจกรรมผู้สูงอายุได้ทำร่วมกัน จากนั้นได้เชิญท่านสมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเขตอำเภอปางมะผ้า คุณจิระเดช ตันติฤทธิ์พร ได้พูดคุยกับทางชมรมผู้สูงอายุว่า "ผมเป็นคนบ้านสบป่อง ผมไม่เคยเห็นการรวมกลุ่มผู้สูงอายุมาขนาดนี้มาก่อน ถือว่าเป็นจุดสำคัญที่ผู้สูงอายุรวมตัวกัน มีอะไรให้ผมช่วย ผมยินดีสนับสนุน"

หลังจากได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มได้มีการแบ่งหน้าที่ให้กลุ่มได้ช่วยกันหาสมาชิกเพิ่ม เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม - มีนาคม 2544 โดยมอบให้นายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ประธานชมรมฯ ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เดือนละ 4 ครั้ง ติดต่อกันนาน 3 เดือน และได้มีการชี้แจงการรับสมัครใหม่ชมรมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมทุกเดือน ในส่วนนางถนอมพรรณ กลิ่นหอม ประธาน อสม. ได้แจ้งให้กลุ่มกลุ่ม อสม. ที่รับผิดชอบแต่ละปึกไปพูดคุยกับผู้สูงอายุใน

หมู่บ้านเพื่อเชิญชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกและเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม สำหรับนางนันทวรรณ สายแก้ว ประธานกลุ่มแม่บ้าน ได้นำเรื่องดังกล่าวแจ้งให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านช่วยพูดคุยกับ ผู้สูงอายุอีกทางหนึ่ง ทำให้ผู้สูงอายุสมัครเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 63 คน ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้สูงอายุเป็นอย่างมากและเกินเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นเพราะว่ากลุ่มองค์กรชุมชนได้เข้ามาช่วยเหลือกลุ่มในการประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจกับผู้สูงอายุในชุมชน และประธานชมรมฯเป็นผู้ที่สนใจในการสร้างความเข้าใจแก่ผู้สูงอายุ มีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว และพูดคุยกับผู้สูงอายุในวันที่มีการเข้าวัดฟังธรรมของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

2. การสนับสนุนกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม

2.1 กิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมของผู้สูงอายุ

หลังจากที่กำหนดเป็นแผนกิจกรรมแล้วก็ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย ผ่านทางกลุ่ม อสม.และกลุ่มแม่บ้าน ให้สมาชิกทุกคนได้ทราบ และให้การสนับสนุนโดยเฉพาะครอบครัวผู้สูงอายุ หลังจากนั้นเมื่อถึงเวลา ก็จะเป็นการเตือนโดยผ่านเสียงตามสายอีกครั้ง กิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมมีดังนี้

1. การกำหนดเวลาพบกันที่วัด
2. กิจกรรมที่ทำ เริ่มกิจกรรมตั้งแต่เวลา 10.00 น.
 - การสวดมนต์ ฟังเทศน์ เวลา 10.00 – 11.00 น.
 - การเลี่ยมพระ ผู้สูงอายุ เวลา 11.00 – 12.00 น.
 - การเรียรายติดกัณฑ์เทศ

กลุ่มได้มอบหมายให้ นางนภาพร วงษ์เดือน และนายตีบ นวลคำ เป็นผู้นิมนต์พระมาเทศน์ในแต่ละครั้ง การเข้าวัดฟังธรรมเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุทุกคนให้ความสำคัญมาก เพราะในวันพระจะมีผู้สูงอายุมาที่วัด เพื่อมาทำบุญ รับศีลรับพรจากพระ มาเพื่อจะได้เจอผู้สูงอายุด้วยกันและการพูดคุยกัน ในเดือนมกราคมเป็นเดือนแรกที่ทางชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ได้กำหนดให้มีกิจกรรมการเข้าวัด ฟังธรรม เป็นธรรมดาที่ผู้สูงอายุจะต้องมาวัดกันตั้งแต่เช้า โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยใหญ่และมีอายุมากจะมาวัดก่อนผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย จะเดินมาเป็นส่วนใหญ่ เวลาเดินมาที่วัดจะมาด้วยกันเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คนบ้าง 3 คนบ้าง บางคนเดินมาคนเดียว ผู้สูงอายุที่อยู่ไกลลูกหลานก็จะมาส่ง แต่ก็มีน้อยเมื่อมาถึงที่วัดผู้สูงอายุจะนำข้าวตอก ดอกไม้ไปไหว้พระที่ทางวัดเตรียมไว้และจุดธูปเทียนด้วย จากนั้นจะจับกลุ่มคุยกัน ในตอนแรกก็คุยกับทุกคนแต่เมื่อเพื่อนหรือกลุ่มที่คุ้นเคยกันมากก็จะแยกเป็นกลุ่มๆ ผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงจะแยกกลุ่มกันอย่างชัดเจน เมื่อนั่งบนวัดผู้สูงอายุชายจะนั่งอยู่ด้านหน้า ซึ่ง

ติดกับพระสงฆ์ ส่วนผู้สูงอายุหญิงจะนั่งถัดมา ผู้สูงอายุชายไม่ค่อยแบ่งกลุ่มกันเท่าไร เมื่อนั่งคุยกันก็จะนั่งคุยกันเป็นกลุ่มใหญ่

เมื่อผู้สูงอายุมาครบกันหมดทุกคนแล้ว อาจารย์วัดก็จะนิมนต์พระมายังอาสนะจะมีการประเคนของทั้งข้าวตอก ดอกไม้ เครื่องไทยทานและจตุปัจจัย ให้พระ เพื่อจะขอศีลขอพรจากพระ โดยผู้สูงอายุจะขอให้พระเทศน์เกี่ยวกับวันเข้าพรรษา วันขึ้นปีใหม่ให้กับผู้สูงอายุทุกคนได้ฟังกัน ในเรื่องการนิมนต์พระ กลุ่มผู้สูงอายุจะตกลงกันว่าจะให้ผู้รับผิชอบเป็นผู้นิมนต์พระ เช่นเดียวกันในครั้งนี้ได้ให้พ่อตีบ นวลคำ เป็นผู้นิมนต์พระที่วัดสบบงเป็นผู้มาเทศน์ให้ ผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุได้ตกลงกันว่าเป็นศีลแรก พระที่เจเทศน์เป็นองค์แรกให้ผู้สูงอายุฟังก็ควรเป็นเจ้าอาวาสวัดสบบง สำหรับจตุปัจจัยนั้น ทางกลุ่มผู้สูงอายุได้ตั้งขึ้นบริจาคเงินไว้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุซึ่งให้ความสนใจในเรื่องการทำบุญเป็นหลักอยู่แล้ว ก็จะช่วยกันบริจาคคนละ 5 บาท 10 บาท บางรายก็ 20 บาท บางรายก็มีการบริจาคถึง 50 บาท แต่จะครั้งจะรับเงินบริจาคได้ประมาณหนึ่งพันกว่าบาทก็ได้รวบรวมใส่ซองมอบให้พระสงฆ์

หลังจากที่ฟังพระสงฆ์เทศน์จบแล้ว ทางประธานกลุ่มผู้สูงอายุก็ได้มาพูดคุยกันกับผู้สูงอายุในเรื่องที่มีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุขึ้นในครั้งนี้ ตลอดจนมีกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม จึงขอความร่วมมือผู้สูงอายุทุกคนช่วยบอกต่อว่า ทางชมรมจะมีกิจกรรมเช่นนี้ทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ขอให้ทุกคนสมัครเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จากนั้นทางแม่ภาพร วงษ์เดือน ได้ชี้แจงเรื่องเงินของชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งการเก็บเงินค่าสมาชิกมาปนกิจสงเคราะห์เดือนละ 10 บาท ให้ทุกคนเข้าใจว่า สมาชิกที่ไม่ประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกมาปนกิจสงเคราะห์ ไม่ต้องเสียเงินเดือนละ 10 บาท แต่ยังสามารถเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้ ตลอดจนได้นัดหมายในการเข้าวัดฟังธรรมในครั้งต่อไป รวมถึงการสอบถามเพื่อนสมาชิกทุกคนว่าในเดือนถัดไปอยากจะให้นิมนต์พระจากวัดใดมาเทศน์ให้ฟัง สมาชิกทุกคนก็จะเสนอขึ้นมา แต่ก็จะมีข้อยุติได้ทุกครั้งในการที่จะนิมนต์พระจากวัดใด ในการพูดคุยกันสมาชิกจะมีข้อคำถามถามกลุ่มคณะกรรมการหลายคำถาม แต่ทางคณะกรรมการได้ชี้แจงหรือให้เหตุผลจนเป็นที่น่าพอใจ

ในเวลาประมาณ 11 โมง ทางกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประมาณ 3 - 4 คน และกลุ่มแม่บ้านอีก 4 คน ได้ช่วยกันจัดเตรียมอาหารเพื่อจัดเลี้ยงอาหารกลางวันให้กับผู้สูงอายุทุกคน โดยได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเขตอำเภอปางมะผ้า กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขและแม่บ้านจะช่วยกันตักอาหารคนละไม้คนละมืออย่างสนุกสนาน ส่งเสียงเรียกกันดังมาก บางครั้งจานไม่พอ ก็ต้องวิ่งลงไปเอามาจากห้องข้างล่าง อีกกลุ่มหนึ่งก็ช่วยกันเตรียมน้ำดื่มซึ่งทางโรงพยาบาลปางมะผ้าและสำนักงาน

สาธารณสุขอำเภอปางมะผ้า ได้ให้การสนับสนุนน้ำดื่มสมุนไพรให้กับผู้สูงอายุ ทางกลุ่มแม่บ้านจะนำอาหารไปถวายพระก่อน จากนั้นจึงนำอาหารและน้ำดื่มไปให้กับผู้สูงอายุทุกคน ในระหว่างที่ผู้สูงอายุรับประทานอาหาร อสม. และกลุ่มแม่บ้านจะคอยสังเกตว่าอาหารหรือข้าวของผู้สูงอายุทานไต่หมดแล้วและต้องการที่จะเติมบ้าง จะคอยบริการให้โดยตลอด เมื่อผู้สูงอายุทานข้าวอิ่มแล้วจะนำขนมไปบริการ ผู้สูงอายุและจะคอยเก็บจาน แก้วน้ำ นำไปล้างให้เรียบร้อย ในขณะที่ล้างจาน ล้างแก้วน้ำ จะมีกลุ่มเด็กนักเรียนมาช่วยบ้าง ในวันที่ตรงกับเสาร์ อาทิตย์ จากนั้นจะนำแก้วน้ำ จานข้าวของวัดมาเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย และไปรวมกันที่บนวัดอีกครั้งหนึ่ง โดยทางกลุ่มผู้สูงอายุทุกคนจะให้พรแก่ผู้สนับสนุน อาหารและเครื่องดื่ม รวมทั้งผู้ที่มาช่วยบริการด้วย เสร็จแล้วจะช่วยกันทำความสะอาดวัดและเดินทางกลับบ้าน

ในการจัดกิจกรรมเข้าวัดฟังธรรมในเดือนต่อมา มีการทำลักษณะเช่นเดียวกันเพียงแต่จะมีการเปลี่ยนพระมาเทศน์ให้ผู้สูงอายุ มีอยู่ครั้งหนึ่งแม่นภาพร วงษ์เดือนได้นิมนต์พระมหามุด จากวัดทรายขาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นพระที่มีอายุประมาณ 28 ปี แต่มีความรู้ดี เวลาเทศน์แล้วเป็นที่ชื่นชอบของผู้สูงอายุทุกคน เพราะท่านได้เทศน์เกี่ยวกับปัญหาในชีวิตประจำวัน การทะเลาะเบาะแว้ง ความสามัคคีและการทำงานเป็นทีม ในเรื่องจุดปัจจัยที่จะมอบให้พระ กลุ่มผู้สูงอายุได้ตั้งขันบริจาค ผู้สูงอายุทุกคนก็จะร่วมกันบริจาคเงินคนละ 10 - 50 บาทรวมเงินกันแล้วได้เงินประมาณ 1,500 บาทจึงได้มอบให้กับพระสงฆ์ สำหรับพระที่นิมนต์มาเทศน์ท่านจะเดินทางมาเอง จึงไม่มีปัญหาในการไปรับ - ไปส่งพระ แต่ก็มีบางครั้งที่ผู้สูงอายุ ได้นิมนต์พระมาเทศน์ แต่ท่านไม่มีรถมาผู้สูงอายุจึงได้ไปรับ - ไปส่ง กลุ่มผู้สูงอายุจะไม่มีการเกี่ยงงอนกัน หากผู้ที่สูงอายุท่านใดพร้อมก็จะรับปากในที่ประชุม เมื่อถึงเวลาจะไปรับตามกำหนดนัดหมายทุกครั้ง

หลังจากการฟังพระเทศน์จบทุกครั้ง ประธานชมรมผู้สูงอายุจะต้องคุยกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุทุกครั้ง และมีสิ่งที่จะต้องขอความร่วมมือจากสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการขอความร่วมมือในการบริจาคเงินเพื่อสมทบทุนในการก่อสร้างศาลาวัดหลังใหม่ โดยเฉพาะการปรับปรุงพื้นที่ด้านล่าง เพื่อใช้เป็นสถานที่ทำกิจกรรมการเข้าวัด ฟังธรรม ภายหลังจากการเข้าวัด ฟังธรรมครั้งแรกแล้ว ครั้งต่อมาได้มีผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มเด็กๆเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กๆจะมากขึ้นมาก ขึ้น บางคนมากับผู้สูงอายุ บางคนมากับพ่อแม่ แต่ก็มีที่จับกลุ่มกันมา เพื่อมาร่วมกันกินข้าว กินขนม ในการบริจาคเงินเพื่อสมทบทุนสร้างศาลาวัด กลุ่มผู้สูงอายุได้พร้อมใจกันบริจาคเงินและสิ่งของ บางคนบริจาคเงิน 100 - 500 บาท บางคนบริจาคปูนซีเมนต์ จำนวน 30 ถุง ซึ่งเป็นการช่วยเหลือกิจกรรมเพื่อการสวนรวมของหมู่บ้าน

นอกจากนี้แล้วในการเข้าวัดฟังธรรมทุกครั้ง ประธานชมรมผู้สูงอายุ รองประธานชมรมและสมาชิกอีก 4 - 5 คนจะมาช่วยกันเตรียมสถานที่ก่อนล่วงหน้า 1 วัน เพื่อ ดูแลความสะอาด จัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในกิจกรรม และช่วยกันดูแลความสะอาดทั่ว ๆ ไปของวัด บางครั้งก็พูดคุยกันว่าจะทำอย่างไรให้ศาลาวัดหลังใหม่ สร้างเสร็จให้เร็วที่สุด เพื่อจะได้สะดวกแก่การทำกิจกรรม

ผลจากการจัดกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละครั้ง มีการพบปะพูดคุยกันบ่อยขึ้น มีการทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดกิจกรรมที่จะทำร่วมกันมากขึ้น เช่น การปรับปรุงวัด การปลูกต้นไม้ การทอดผ้าป่า เป็นต้น จากการพูดคุยกับนางจันทร์ เบ็ญนาค ได้แสดงความคิดเห็นว่า "การเข้าวัดฟังธรรมะที่หอหมู่เฮามีการพบกลุ่มกันมากขึ้นกว่าเดิม" (การเข้าวัดฟังธรรมทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีการพบกลุ่มมากขึ้นเดิม) และนายน้อย ใจมูล ได้กล่าวว่า "นอกจากเขาได้ฟังธรรมแล้วเขายังได้รู้กันว่าเขาจะยะอะหยั่งให้กับกลุ่มและหมู่บ้านเขาได้ด้วย" (นอกจากกลุ่มผู้สูงอายุจะได้ฟังธรรมแล้วยังได้มีการพูดคุยกัน ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อกลุ่ม/ชมรมและหมู่บ้านด้วย) นอกจากนี้กลุ่มชาวบ้าน เด็ก ๆ ยังมาร่วมกิจกรรมนี้ โดยเฉพาะเด็กจะมาช่วยรับประทานอาหารกลางวัน กินขนมร่วมกับผู้สูงอายุ ส่วนชาวบ้านจะมาฟังธรรม ช่วยเลี้ยงอาหารผู้สูงอายุและช่วยเก็บกวาดวัด จากการพูดคุยกับนางศรีศุภกร เทพรัตน์ ได้กล่าวว่า "การช่วยเหลือผู้สูงอายุผู้ด้อยมีบุญ มีความสุข อยากให้อีกกลุ่มมีการเข้าวัดด้วยกันนัก ๆ จะดีตลอดไป" (การช่วยเหลือผู้สูงอายุทำให้รู้สึกสบายใจ มีความสุข อยากให้กลุ่มผู้สูงอายุทุกคนมีการเข้าวัดฟังธรรมเช่นนี้ตลอดไป)

จากการที่กลุ่มผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมนี้จำนวนมากเป็นเพราะว่า กลุ่มองค์กรในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่ม อสม. และกลุ่มแม่บ้านได้ไปบอกผู้สูงอายุที่บ้าน และจากการประชาสัมพันธ์ของประธานชมรมผ่านทางหอกระจายข่าว อีกส่วนหนึ่งมาจากการบอกต่อของกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง

2.2 การจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่กลุ่มผู้สูงอายุ ได้มีการวางแผนที่จะทำร่วมกัน โดยได้ตกลงกับกลุ่มองค์กรในชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมนี้ขึ้น ในวันที่ 15 เมษายน 2544 ณ วัดสบป่อง ในวันที่ชมรมผู้สูงอายุได้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ฝ่ายที่จะต้องจัดเตรียมสถานที่ มีพ่อตีบ นวลคำและกลุ่ม อสม. ฝ่ายจัดกิจกรรมมีนายสุทิพย์ เทพรัตน์ อบต.บ้านสบป่อง ฝ่ายพิธีกรรมมีนายศรีบุตร คำฟู อสม. และนายสุขแก้ว มะโนจิตต์ เมื่อถึงวันงานวันรดน้ำดำหัวจะมีผู้สูงอายุเข้ามายังที่วัดสบป่อง คือพ่อน้อยตีบ นวลคำและกลุ่มอสม.ได้มาช่วยกันเตรียมโต๊ะวางสิ่งของ เช่น น้ำขมิ้นส้มป่อย น้ำดื่ม ปิดกวาดบริเวณสถานที่ได้ศาลาวัดหลังใหม่ที่กำลัง

ก่อสร้างเป็นสถานที่ทำพิธี จัดหาเก้าอี้มาเตรียมไว้ให้ผู้สูงอายุทุกคนได้นั่ง จัดเตรียมอาสนะสำหรับพระสงฆ์ใช้สำหรับเทศน์ให้กลุ่มผู้สูงอายุ จัดหาน้ำดื่มมาไว้ในบริเวณงาน ในส่วนกลุ่มแม่บ้าน ก็จะมาช่วยกันเก็บข้าวของ บัดกวาดเช็ดถูบนวัดและลงมาช่วยพ่อน้อย ทำความสะอาดบริเวณใต้ศาลาวัดด้วยอีกแรงหนึ่ง ทำให้เห็นภาพของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อบอุ่น น่ารัก น่าประทับใจ

เมื่อผู้สูงอายุมาพร้อมกันที่วัด นางนภาพร วงษ์เดือน ได้ประชาสัมพันธ์ให้คนที่อยู่ในงานทราบว่าต่อไปนี่จะเป็นกิจกรรมการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในหมู่บ้านสบป่อง ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมจำนวนมากถึงขนาดนี้ และจะจัดให้มีกิจกรรมเช่นนี้ในทุกปี ในตอนนี้ขอให้ผู้สูงอายุทุกคนลุกขึ้นไปนั่งยังบริเวณเก้าอี้ที่จัดเตรียมไว้ให้ โดยกลุ่มอสม.ได้จัดเก้าอี้เป็นรูปครึ่งวงกลมตามลักษณะพื้นที่ของศาลาวัด เมื่อผู้สูงอายุไปนั่งเสร็จเรียบร้อยแล้วกลุ่มแม่บ้านได้เตรียมการแสดงไว้ให้ผู้สูงอายุได้ชม คือการรำก ซึ่งเป็นการแสดงของไทยใหญ่ ผู้แสดงจะต้องสวมใส่ชุดที่ตกแต่งอย่างสวยงาม โดยเฉพาะปีกนกซึ่งเป็นจุดเด่นที่สุดจะมีลักษณะสีสรรที่สวยงามคล้ายกับหางนกยูง เวลาเต้นรำจะมีกลองยาว ฆ้อง และฉาบ คอยให้จังหวะแก่ผู้แสดง และในครั้งนี้อัฒมเป็นลูกหลานของกลุ่มแม่บ้านจำนวน 5 คนมาแสดงให้กลุ่มผู้สูงอายุได้ชม โดยแสดง 3 ครั้ง ติดต่อกัน แต่ครั้งใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาที การแสดงผ่านไปแต่ละครั้งจะได้รับเสียงปรบมือจากกลุ่มผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก เพราะความน่ารักของตัวผู้แสดงนั่นเอง หลังจากแสดงเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้สูงอายุบางคนได้นำเงินมอบเป็นรางวัลแก่ ผู้แสดงคนละ 20 บาท บางคนก็มอบให้ผู้แสดงคนละ 50 บาทและก่อนที่จะรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ทางอบต.ได้นำของที่ระลึกมอบให้กับผู้สูงอายุทุกคน โดยทางอบต.ได้จัดงบประมาณสำหรับ กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ จำนวน 3,000 บาท ได้นำเงินไปจัดซื้อธงเท้าตะเพื่อมอบให้ผู้สูงอายุ 60 คน ในส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้มีของที่ระลึกที่จะมอบให้กับผู้สูงอายุเช่นกัน ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 6,000 บาท ได้นำเงินไปจัดซื้อขันสรง จำนวน 60 ใบ เพื่อมอบให้กับผู้สูงอายุ นอกจากนี้แล้วยังมีกลุ่มแม่บ้าน พี่ ๆ น้อง ๆ ในหมู่บ้าน ได้นำนมกล่อง ขนม มาฆ่าและกระเทียม มามอบให้กับผู้สูงอายุทุกคน นอกจากมีการมอบของที่ระลึกให้กับผู้สูงอายุเหล่านี้แล้ว กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขได้เข้ามาช่วยกิจกรรมในครั้งนี้ โดยได้จัดเตรียมน้ำดื่มสมุนไพรไว้บริการตลอดงาน รวมทั้งบริการน้ำดื่มให้กับผู้สูงอายุด้วย เมื่อมีน้ำดื่มแล้วที่จะขาดไม่ได้ คือน้ำแข็งมีเจ้าของผู้ผลิตน้ำแข็งในหมู่บ้าน คุณมานิตย์ ศิริคราม ได้บริจาคน้ำแข็งช่วยในงานครั้งนี้ด้วย

หลังจากมอบของที่ระลึกให้กับผู้สูงอายุทุกคนแล้ว ได้ขอพรจากผู้สูงอายุ บางคนก็ให้พรสั้น บางคนก็ให้พรยาว มีอยู่ท่านหนึ่งอายุ 70 ปีเป็นชาวไทยใหญ่ได้ให้พรยาว มากกว่าคนอื่น จะสังเกตเห็นว่าถึงแม้อายุจะมากแล้วความจำยังดีอยู่ จากนั้นญาติ พี่น้อง ลูก หลาน ได้ทยอยรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุทุกคน ตอนแรกผู้สูงอายุที่ได้รดน้ำก็ไม่รู้สึกอะไร เมื่อเวลา ผ่านไปหลายคนสังเกตว่าผู้สูงอายุบางคนเริ่มรู้สึกหนาวเย็น ขณะที่รู้สึกหนาวเย็นนั้น ยังมี กลุ่มญาติพี่น้องในหมู่บ้านอีกหลายคนที่ยังไม่ได้รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ กว่าจจะรดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุเสร็จก็ 6 โมงเย็น ผู้สูงอายุบางคนก็กลับบ้าน แต่มีอีกกลุ่มหนึ่งประมาณ 10 คน ได้ ช่วยกันเก็บกวาด ทำความสะอาดบริเวณใต้ถุนศาลาวัด เสร็จแล้วจึงแยกย้ายกันกลับบ้าน

โดยสรุปแล้ว ผลจากการจัดกิจกรรมจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุมาร่วม กิจกรรมจำนวนมาก มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการจัดสถานที่ด้วยกลุ่มเอง ในส่วน อสม. อบต. กลุ่มแม่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเริ่มตั้งแต่การช่วยเตรียมสถานที่ จัด กิจกรรม และจัดหาของที่ระลึกให้กับกลุ่ม จากการพูดคุยกับนางสงวนวงศ์ ชัยลอม ได้แสดง ความเห็นว่า “บ้านเขาบ่เคยมีการรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่จะอีกำเดื่อ ถ้าจะยะจะอีกำทุกปีก็จะดี ยะหื้อคนเฒ่าคนแก่ที่บ่มีญาติพี่น้องจะได้รู้สึกดีด้วย” (หมู่บ้านแห่งนี้ยังไม่มี การจัด กิจกรรมการรดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุมาก่อน ถ้าหากว่าจะจัดกิจกรรมเช่นนี้ก็เป็นสิ่งที่ดี ทำให้ผู้ สูงอายุที่ไม่มีญาติพี่น้องจะได้มีความรู้สึกดีและพึงพอใจ) และนางศรีแก้ว ไชยวงศ์ ซึ่งเป็น อสม.ได้ให้ข้อเสนอว่า “หมู่บ้านเฮาน่าจะมีกิจกรรมแบบอีมาเมินแล้ว จะต้องรวมกันที่วัดแบบ อี้ดีละ” (หมู่บ้านเราควรมีกิจกรรมเช่นนี้มานานแล้ว การจัดกิจกรรมรวมกันที่วัดเป็นสิ่งที่ดีแล้ว) สาเหตุที่ทำให้กิจกรรมนี้ประสบความสำเร็จ เป็นเพราะว่ากลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานของรัฐ และผู้สูงอายุ ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนร่วมกัน มีการพบปะกันอย่างต่อเนื่องทุกเดือนใน วันที่มีการเข้าวัดฟังธรรม

2.3 การแห่ไม้ก้ำโพธิ์

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นอกเหนือจากแผนที่ได้กำหนดไว้ ที่กลุ่มผู้สูงอายุ ได้ปรึกษาร่วมกันในวันที่มีการเข้าวัดฟังธรรมว่าจะจัดกิจกรรมนี้ขึ้นในวันที่ 15 เมษายน 2544 พร้อมกับการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ โดยได้มอบให้นายสุขแก้ว มะโนจิตต์ นางนภาพร วงษ์เดือน และนายสุทิพย์ เทพรัตน์ เป็นผู้รับผิดชอบ

กิจกรรมเริ่มต้นจากกลุ่มผู้สูงอายุหญิง นำโดยแม่นภาพร วงษ์เดือน และ ผู้สูงอายุชายนำโดยพ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ ดุงพรหม ถาเลิศ ดุงนวล สนิธิ และดุงหนาน ตา ปูโลนได้มาช่วยกันเตรียมการเพื่อที่จะแห่ไม้ก้ำ ซึ่งตั้งบริเวณหน้าตลาดสดของหมู่บ้าน สบปองและอยู่ห่างจากวัดสบปองประมาณ 700 เมตร โดยผู้สูงอายุชายได้ขอความร่วมมือ

กลุ่มพ่อบ้านในหมู่บ้านที่แข็งแรงดี ประมาณ 20 คน ได้มาช่วยกันกางเต็นท์หน้าบริเวณตลาดสด เพื่อใช้เป็นที่พักไม้ก้ำและเตรียมงาน ได้ให้กลุ่มพ่อบ้านกลุ่มนี้ไปช่วยหาไม้สักท่อนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 70 เซนติเมตร และยาวประมาณ 8 เมตร ในป่าข้างหมู่บ้าน กลุ่มพ่อบ้านได้หาไปประมาณ 1 ชั่วโมง ก็ได้ไม้สักมาท่อนหนึ่ง ได้ช่วยกันคนละไม้คนละมือ ใช้กบข้าง ใช้มีดบ้าง ในการไสไม้ให้กลม สะอาด ดูดี จากนั้นได้ช่วยกันนำไม้สักท่อนนี้วางบนรถหลัก ซึ่งเป็นรถของพ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ ให้ยืมใช้โดยนำรถมาไว้ในเต็นท์ที่ได้เตรียมไว้แล้ว ในส่วนกลุ่มผู้สูงอายุหญิงที่นำโดยแม่นภาพร วงษ์เดือน ได้มาช่วยกันตกแต่งไม้ก้ำ ด้วยกระดาษเงิน กระดาษทอง กระดาษสา ทำเป็นดอกไม้ตกแต่งอย่างสวยงาม ในระหว่างนี้พ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ ได้เตรียมเครื่องเสียงเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องในบริเวณใกล้เคียงและผู้คนที่มาซื้ออาหารบริเวณตลาดสดได้รับทราบถึงกิจกรรมที่ทำในครั้งนี้อย่างทั่วถึง รวมทั้งขอบริจาคเงินเพื่อสมทบในการก่อสร้างศาลาวัดที่ยังขาดแคลนงบประมาณ โดยพ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์กับ แม่นภาพร วงษ์เดือนได้สลับกันประชาสัมพันธ์ สำหรับผู้ที่ประสงค์จะบริจาคเงินร่วมทำบุญ ทำกุศลในครั้งนี้อย่างพร้อมเพรียงกัน ถ้าเลิศ มารอรับบริจาคพร้อมจดรายชื่อผู้ร่วมทำบุญในสมุดบันทึกของชมรมและนำรายชื่อผู้บริจาคประกาศให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน

ในช่วงบ่ายกลุ่มผู้สูงอายุภายในหมู่บ้านได้เดินทางมายังที่วัดสบป่อง เป็นจำนวนมาก แต่อีกส่วนหนึ่งได้เดินทางไปยังบริเวณหน้าตลาดสด ซึ่งเป็นจุดที่จะต้องมีการแห่ไม้ก้ำ เช่นเดียวกับผู้วิจัยได้มาอยู่บริเวณที่ตั้งของไม้ก้ำ สังเกตเห็นว่ามียุวกะลาของพ่อบ้านแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน คนเฒ่า คนแก่ ได้เริ่มทยอยมากันจำนวนมากขึ้น และในบริเวณนี้เองกลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชน ร่วมกันร้องเพลงอย่างสนุกสนาน ทุกคนมีแต่เสียงหัวเราะ แม้กระทั่งผู้สูงอายุยังเข้าไปร่วมร้อง ร้องเพลงด้วย และมีการดื่มสุรากันพอประมาณ ไม่มีผู้ใดที่แสดงอาการเมาเมาจนเกินไป แต่ละคนกินไป ร้องเพลงไป ท่ามกลางอากาศในช่วงบ่ายที่ร้อนจัด การสาดน้ำจึงเริ่มขึ้น ด้วยกลุ่มเด็ก ๆ ตัวเล็ก ๆ ประมาณรวม 20 คน ที่มีขันน้ำ ถังน้ำ อยู่ในมือจะพยายามนำน้ำมารดทุกคนให้เปียกอยู่ตลอดเวลา ในกลุ่มผู้สูงอายุบางคนก็นึกสนุกกับเด็ก ๆ เลยลุกขึ้นไปจับถังน้ำใส่น้ำแข็ง นำไปรดน้ำให้กับทุกคนที่มาร่วมงาน แม้แต่เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปางมะผ้า เจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาล เกสเซอร์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลปางมะผ้าก็ต้องเปียกน้ำด้วยกันทุกคน พอถึงเวลาบ่าย 3 โมงครึ่งทางประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง จึงได้ประกาศให้ทุกคนทราบว่าขบวนแห่ไม้ก้ำจะเริ่มเคลื่อนขบวนไปยังวัดสบป่องแล้ว ผู้คนที่สังเกตในตอนแรกคิดว่ามากแล้ว แต่ในตอนนั้นก็กลับมากขึ้นกว่าเดิมอีก ขบวนเริ่มด้วยรดแห่ไม้ก้ำ ตามด้วยการฟ้อนนกกของลูก ๆ หลาน ๆ กลุ่ม

แม่บ้านสบป่องจำนวน 5 คน ที่ทางกลุ่มแม่บ้านได้เตรียมไว้เพื่อแสดงให้ผู้คนที่ได้ชมกันในวันรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ จากนั้นเป็นขบวนกลองยาว กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน เยาวชน ผู้สูงอายุ อบต. อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลปางมะผ้า ทุกคนในขบวนแห่ดูสนุกสนาน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีเสียงร้องเพลงและเสียงหัวเราะดังแทบไม่ขาดสาย ในระหว่างเส้นทางผู้คนสองฝั่งถนนได้มายืนอยู่ที่หน้าบ้านดูกันเป็นจำนวนมาก บางคนก็กระโดดเข้ามาร้องรำทำเพลงด้วย บางคนก็นำขนมมาแจกจ่ายให้กับคนที่อยู่ในขบวนแห่ บางคนก็รอชมการฟ้อนนกกโดยเฉพาะเด็ก ๆ บางคนก็นำน้ำมาสาดกันเล่นอย่างสนุกสนานสองฝั่งถนน ขบวนแห่ได้เดินทางมาถึงยังบริเวณวัดสบป่องทุกคนจึงได้ไปพร้อมกัน ณ บริเวณใต้ศาลาวัดที่สร้างใหม่ ทางประธานชมรมผู้สูงอายุจึงได้นิมนต์พระมายังบริเวณงานและมอบหมายให้อาจารย์วัดซึ่งเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้นำในการขอศีลขอพรจากพระสงฆ์ จากนั้นพระสงฆ์จึงให้ศีลให้พรแก่ทุกคนที่มาร่วมงาน จึงเสร็จพิธี

การแห่ไม้ก้ำโพธิ์ เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมาก เป็นผลมาจากกลุ่มผู้สูงอายุได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายข่าวอย่างต่อเนื่อง ก่อนวันงานได้มีการประชาสัมพันธ์อีกครั้งหนึ่งและ กลุ่มได้ขอให้ผู้สูงอายุทุกคนบอกต่อกับคนในชุมชน ตลอดจนการได้รับความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรในชุมชนเป็นอย่างดี

2.4 งานประเพณีอื่น ๆ

นอกจากการเข้าวัดฟังธรรมการรดน้ำดำหัวและการแห่ไม้ก้ำ ยังมีประเพณีอื่น ๆ ที่ชมรมผู้สูงอายุได้เข้าไปมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม แต่เดิมเป็นเฉพาะกลุ่มคนไทยใหญ่เท่านั้นที่มาร่วมกิจกรรมมาก และเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย หลังจากที่มีชมรมเกิดขึ้น การจัดกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมได้รับความสนใจจากชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุที่มาร่วมงานมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามไปด้วยเป็นเพราะว่าชมรมได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ทราบอย่างต่อเนื่องและได้มีการประสานงานกับองค์กรในชุมชนและหน่วยงานของรัฐให้เข้ามาร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง

ผู้สูงอายุนบ้านสบป่อง เป็นผู้ที่มีความสำคัญในกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี หลังจากที่มีกิจกรรมรดน้ำดำหัวในช่วงเดือนเมษายน กลุ่มผู้สูงอายุมากขึ้นจำนวนมากแล้ว ความตื่นตัว ความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ในช่วงหลังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังคำพูดของพ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ที่กล่าวว่า "เมื่อก่อนการทำกิจกรรมบ้านก็จะอืด หลังจากที่มีกิจกรรมรดน้ำดำหัวคนเฒ่า คนแก่แล้ว ยะหื้อกลุ่มมีคนมาฮ่วมมากขึ้น" (สมัยก่อนมีผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมไม่มาก หลังจากที่มีกิจกรรมการรดน้ำดำหัวแล้วทำให้ผู้สูงอายุมาร่วม

กิจกรรมมากขึ้น) ในช่วงต่อมาผู้สูงอายุมีการทำกิจกรรมด้านประเพณี นอกจากกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมแล้ว ยังมีกิจกรรมวันเข้าพรรษา ผู้สูงอายุจะเป็นผู้นำในการพาลูกหลานไปวัด ผู้สูงอายุจะตื่นแต่เช้าพากันเดินไปวัด ผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งจะช่วยกันเตรียมขันโตกสำหรับวางดอกไม้ ที่จุดเทียน จัดเตรียมที่นั่งสำหรับพระให้เรียบร้อย หลังจากนั้นเมื่อผู้สูงอายุมาถึงบริเวณวัดพร้อมกันทุกคนแล้วจะนำดอกไม้ ธูปเทียนไปวางยังที่เตรียมไว้ และตัวแทนผู้สูงอายุจะนำไปถวายพระผู้สูงอายุที่เป็นอาจารย์วัดจะนำสวดมนต์ อาราธนาศีล พระจะเทศน์ให้ผู้สูงอายุฟังจึงเสร็จพิธี ผู้สูงอายุที่ยังไม่กลับบ้านจะอยู่ช่วยกันเก็บกวาดวัด

2.4.1 ประเพณีต่างชมต่อหลวง (ทานข้าวมีธูปายาส) ผู้สูงอายุจะเป็นผู้ที่เข้ามามีบทบาทมาก โดยการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านได้ทราบว่า จะมีกิจกรรมขึ้นในวันใด จะต้องเตรียมอะไรมาที่วัด ซึ่งผู้สูงอายุจะมีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวติดต่อกันหลายวัน เมื่อถึงวันงานผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งจะมารออยู่ที่วัดตั้งแต่เช้าเพื่อประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่ง และรอรับสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาร่วมทำบุญ ซึ่งเป็นผลไม้ เป็นผลผลิตจากชุมชนเอง เมื่อถึงตอนเย็นก็จะอยู่ร่วมกับชาวบ้านที่มาช่วยกันเตรียมของที่วัด คอยให้คำปรึกษา บริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในส่วนชาวบ้านจะช่วยกันแกะสลักผลไม้เป็นรูปลักษณะต่าง ๆ และผู้สูงอายุจะเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ประกอบพิธีกรรมในวันพຼຸ່ງนี้ และในวันรุ่งขึ้นกลุ่มผู้สูงอายุจะมาพร้อมกันที่วัดแต่เช้า เพื่อมาร่วมทำบุญ ขอพร จากพระร่วมกันกับชาวบ้าน

2.4.2 การนอนวัด เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติสืบทอดกันมานานแล้ว ในระยะแรกมีผู้สูงอายุมานอนวัดจำนวนน้อย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นคนพื้นเมืองจะมาร่วมกิจกรรมการนอนวัดน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยใหญ่อพยพ ภายหลังจากที่มีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุแล้ว และได้จัดให้มีกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม คณะกรรมการชมรมโดยเฉพาะท่านประธานและเลขาธิการของชมรมฯได้เชิญชวนให้ผู้สูงอายุทุกคนมานอนวัด และฝากบอกผู้สูงอายุไปชวนเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันเองให้มานอนวัด กิจกรรมในวันดังกล่าวนอกจากจะมีการฟังเทศน์แล้ว ยังมีการตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุทุกคน รวมทั้งมีการจัดเลี้ยงอาหาร ขนม และน้ำสมุนไพร บริการให้ผู้สูงอายุทุกคนในวันพระขึ้น 15 ค่ำ ของทุกเดือน ในขณะนี้ทุกวันศีลยังคงมีกลุ่มผู้สูงอายุมานอนวัดมากเหมือนเดิม บางคนมาเพื่อต้องการเพื่อนคุย บางคนมาเพื่อรับศีลรับพรและฝึกสมาธิ

2.4.3 การทอดผ้าป่า กลุ่มผู้สูงอายุจะเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมนี้มากที่สุดโดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ จะเป็นแกนนำในการนำ

เรื่องนี้เสนอในที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านเพื่อขอความเห็นชอบในการจัดกิจกรรม เมื่อผ่านความเห็นชอบแล้ว ผู้สูงอายุยังเข้ามามีบทบาทในการเตรียมงาน ตั้งแต่การจัดตั้งองค์ผ้าป่า การประชาสัมพันธ์การรับบริจาคและการมอบหมายภาระหน้าที่ให้แก่อีกต่าง ๆ ในหมู่บ้านรวมถึงการนำองค์ผ้าป่าถวายพระเพื่อนำเงินที่ได้จากการทอดผ้าป่าไปพัฒนาวัดต่อไป

3. กิจกรรมการตรวจสุขภาพและการออกกำลังกาย

การตรวจสุขภาพเป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบเหมือนเดิมทุกประการ คือ มีการตรวจสุขภาพ การรักษา และการให้สุขศึกษา ที่มีการจัดกิจกรรมนี้ขึ้นมาอีกครั้งเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมน้อย เป็นเพราะว่าผู้สูงอายุต้องไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลซึ่งอยู่ไกลจากชุมชน ที่กลุ่มจัดกิจกรรมนี้ใหม่เพื่อที่จะแก้ปัญหาโดยให้เจ้าหน้าที่มาตรวจสุขภาพที่วัดทุกคนจะได้เดินทางมาได้อย่างสะดวก

การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นอีกกิจกรรมที่กลุ่มให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ เพราะทุกคนที่มาร่วมในกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม นำสมุดบันทึกการตรวจสุขภาพของตนเองมาด้วย ในการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่พยาบาลจะมารอผู้สูงอายุ ตั้งแต่ 8 โมงเช้า เตรียมอุปกรณ์การตรวจสุขภาพมาด้วย เช่น เครื่องวัดความดัน หูฟัง ปรัช เครื่องชั่งน้ำหนัก ยาและเวชภัณฑ์ที่จำเป็น ได้แก่ ยาแก้ปวด ยารักษาโรคกระเพาะ ยาแก้แพ้และยาวิตามิน เมื่อมาถึงที่วัดเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาลจะให้ผู้สูงอายุทุกคนนั่งพักก่อน จากนั้นจึงเริ่มการตรวจสุขภาพด้วยการวัดความดันโลหิต ชั่งน้ำหนัก ตรวจฟังปอดและหัวใจ และการซักประวัติการเจ็บป่วย โดยทั่ว ๆ ไปว่า วันนี้เป็นอะไร มีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ ปวดศีรษะ เวียนศีรษะ อาเจียน ปวดท้อง จุกเสียด ท้องเสีย ปวดข้อ ปวดเข่าและปวดเอวหรือแปล่า โดยจะซักประวัติตามกลุ่มอาการและบันทึกประวัติการเจ็บป่วย การจ่ายยาในสมุดบันทึกการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุทุกคน ในการตรวจสุขภาพจะทำในช่วงก่อนที่พระจะเทศน์ ผู้สูงอายุเข้าคิวมาตรวจกันทีละคน โดยดูว่าพยาบาลที่มาตรวจสุขภาพตอนนี้ว่างหรือยัง ถ้าว่างแล้วผู้สูงอายุท่านอื่นก็เข้ามาให้ตรวจ เมื่อตรวจเสร็จแล้วผู้สูงอายุทุกคนได้วิตามินกลับไปกินที่บ้านเพื่อบำรุงร่างกาย บางรายที่ตรวจแล้วพบว่ามีอาการที่แสดงว่าป่วยเป็นโรคจะได้รับยาเฉพาะโรคนั้นกลับบ้าน บางรายที่มีอาการหนัก เจ็บป่วยเรื้อรังที่ต้องพบแพทย์ เจ้าหน้าที่พยาบาลจะนัดผู้สูงอายุเฉพาะรายให้ไปพบแพทย์ โดยให้นำสมุดบันทึกการตรวจสุขภาพ บัตรประกันสุขภาพและบัตรประจำตัวประชาชนไปด้วย เพื่อที่แพทย์จะได้รู้ประวัติการเจ็บป่วยและการได้รับยา จะได้ให้การรักษาต่อเนื่องที่ถูกต้อง ในส่วนผู้สูงอายุที่นำบัตรประกันสุขภาพไปด้วยจะได้รับบริการรักษาพยาบาลฟรี โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มผู้สูงอายุป่วยเป็นโรคที่สำคัญ ดังนี้ โรคความดันโลหิต โรคปวดข้อ โรคกระเพาะอาหารและโรคเกี่ยวกับการวิตกกังวล

ในการตรวจสุขภาพแต่ละครั้ง เจ้าหน้าที่พยาบาลให้การตรวจแทบไม่ทัน เพราะว่าพยาบาลมีเพียงท่านเดียว แต่กลุ่มผู้สูงอายุมีประมาณ 60 คน การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุแต่ละคนจะต้องใช้เวลาประมาณ 5 นาทีต่อคนจึงจะเสร็จสิ้น แต่ในรายที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง จำเป็นต้องทำการตรวจวัดความดันโลหิต 2 ครั้ง ครั้งหลังห่างจากครั้งแรกประมาณ 5 นาทีเพื่อตรวจซ้ำยืนยันในการวินิจฉัยโรค

บางครั้งการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุยังไม่ครบหมดทุกคน แต่ได้เวลาที่จะต้องฟังพระเทศน์แล้ว การตรวจสุขภาพจึงต้องหยุดพักก่อน การตรวจสุขภาพจะได้เริ่มอีกครั้งเมื่อฟังพระเทศน์จบแล้ว ผู้สูงอายุกลุ่มที่เหลือจะมาพบเจ้าหน้าที่พยาบาลเพื่อตรวจสุขภาพให้ครบทุกคน เพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุได้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตนเกี่ยวกับสุขภาพได้อย่างถูกต้อง เจ้าหน้าที่พยาบาลจึงได้ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพแก่ผู้สูงอายุเป็นรายเดือนละ 1 เรื่อง เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคปวดข้อ โรคกระเพาะอาหารและอาหารที่เหมาะสมสำหรับวัยผู้สูงอายุ

ในบางเดือนมีผู้สูงอายุบางคนได้ตรวจสุขภาพและได้ยามาแล้ว เมื่อเข้ากลุ่มได้พูดคุยกับเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน เห็นว่าเพื่อนได้ยามากกว่าหรือได้ยาตัวอื่น จึงได้มาขอยาเพิ่มเติมกับเจ้าหน้าที่พยาบาล การตรวจสุขภาพแต่ละเดือนมีกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ การตรวจสุขภาพเป็นไปด้วยความล่าช้า ทำให้ไม่ทันและเหนื่อยเกินไปสำหรับพยาบาลที่จะต้องทำเพียงลำพังคนเดียว ทางโรงพยาบาลปางมะผ้าจึงได้ให้เจ้าหน้าที่พยาบาลเข้ามาเพิ่มอีก 1 คน เพื่อช่วยกันในการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ

ในส่วนปัญหาที่กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยใหญ่อพยพ พบว่ามีปัญหา คือ ไม่สมัครเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ สาเหตุเกิดจากการไม่เข้าใจการได้รับบริการตรวจสุขภาพฟรี คิดว่าได้ฟรีเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นคนไทยเท่านั้น จึงเกิดการน้อยใจ ไม่มาเข้ากลุ่ม แต่ในตอนนี้ได้มีผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยใหญ่อพยพได้เข้ามาเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และได้รับการตรวจสุขภาพฟรีทุกคน ในเดือนแรกมีผู้สูงอายุเพียงไม่กี่คน เดือนต่อมาได้เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันนี้เกือบหมดทุกคนแล้วที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยคณะกรรมการชมรมฯ ได้พูดคุยสื่อเป็นภาษาไทยใหญ่กับกลุ่มผู้สูงอายุไทยใหญ่อพยพเข้าใจแล้วว่า การเข้ามาเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุนั้นจะได้รับการตรวจสุขภาพ ได้รับยาฟรีเช่นเดียวกับผู้สูงอายุที่เป็นคนไทย และยังได้รับสวัสดิการอื่นเช่นเดียวกันด้วย

นอกจากนี้ การตรวจสุขภาพยังมีปัญหว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุรายใหม่ ยังไม่มีสมุดบันทึกการตรวจสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาล และคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ได้หารือกันในที่ประชุม เมื่อเดือนกรกฎาคมว่าจะจัดทำสมุด

บันทึกการตรวจสุขภาพเพิ่มอีก 100 เล่ม โดยได้ขอสนับสนุนงบประมาณจากโรงพยาบาลปางมะผ้า อีกเรื่องหนึ่งที่คณะกรรมการได้หารือกันในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมฯ คือ บัตรประจำตัวผู้สูงอายุ ในขณะนี้ผู้สูงอายุทุกคนทั้งสมาชิกรายเก่าและรายใหม่ ยังไม่มีบัตรประจำตัวผู้สูงอายุ ในบัตรจะระบุชื่อ นามสกุล อายุ ที่อยู่ บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด กรู๊ปเลือดและติดรูปขนาด 1 นิ้วด้วย โดยบัตรนี้มีผู้อำนวยการโรงพยาบาลปางมะผ้า เป็นผู้ลงนาม ในส่วนกรู๊ปเลือดนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาลจะได้ประสานงานกับฝ่ายชันสูตรของโรงพยาบาลปางมะผ้า เพื่อขอสนับสนุนน้ำยาในการตรวจกรู๊ปเลือด โดยตรวจให้ผู้สูงอายุทุกคนฟรี ไม่ต้องเสียเงิน ในการให้มีกรู๊ปเลือดในบัตรผู้สูงอายุ คณะกรรมการที่ปรึกษาชมรม นางถนอมพรรณ กลิ่นหอม ได้ให้เหตุผลว่า ผู้สูงอายุทุกคนยังไม่รู้กรู๊ปเลือดเป็นของตนเอง เวลาเกิดการเจ็บป่วยกระทันหันและต้องการเลือดจะได้สะดวก รวดเร็วขึ้น สำหรับการจัดทำบัตรประจำตัวผู้สูงอายุได้ขอให้เจ้าหน้าที่ติดต่อการจัดทำบัตรให้

ผลจากการจัดกิจกรรมนี้ ผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรมได้รับการตรวจสุขภาพทุกคน บางคนได้รับยารักษาโรคและได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติตัว ผู้สูงอายุทุกคนสามารถร่วมกิจกรรมได้สะดวกขึ้น

ในส่วนกิจกรรมการออกกำลังกายในกลุ่มผู้สูงอายุยังไม่ได้เริ่ม ซึ่งจากการประชุมเสนอแผนการพัฒนาศมรมผู้สูงอายุ ได้กำหนดให้จัดพร้อมกันในวันที่เข้าวัด ฟังธรรม และการตรวจ สุขภาพ ขณะนี้ได้มีเสียงสะท้อนมาจากกลุ่มผู้สูงอายุว่าหากออกกำลังกายในวันที่มีการเข้าวัด ฟังธรรม จะไม่สะดวก เกิดการเหนียวตัว เหงื่อออกมาก ทำให้เกิดการไม่สะดวกที่จะไปฟังธรรมต่อ ในเรื่องนี้ทางคณะกรรมการชมรมจะหารือกันในวันประชุมประจำเดือนกันยายน 2544 ได้เรื่องเป็นอย่างไร จะแจ้งให้สมาชิกทุกคนทราบในวันที่มีการเข้าวัด ฟังธรรม

4. การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

4.1 การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ

การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ เกิดขึ้นเพื่อที่จะแก้ปัญหาเดิมของชมรมที่ไม่มีการประชุมคณะกรรมการมาก่อน เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรชุมชนและภายในกลุ่ม ตลอดจนการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ

การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ ได้กำหนดจัดให้มีการประชุมทุกวันที 1 ของเดือน เวลาประมาณ 19.30 น. ณ ที่บ้านประธานชมรมผู้สูงอายุ การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ได้เริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อเดือนเมษายน 2544 ที่บ้านประธานชมรมฯ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาล เป็นผู้ทำหนังสือเชิญประชุมจากประธานชมรมฯ ถึง

คณะกรรมการทุกคน ปรากฏว่าคณะกรรมการฯมาร่วมประชุม 10 คน ยังขาดอีก 6 คน ได้เริ่มต้นประชุมโดยท่านประธานชมรมเป็นผู้กล่าวเปิดการประชุม และเลขานุการของชมรมได้นำเสนอหัวข้อประชุมบางประเด็น ในการเริ่มต้นนี้ทางผู้วิจัยได้มีส่วนในการช่วยเหลือประธานชมรม ในการนำเสนอประเด็นที่จะพูดคุยกับคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ เรื่องที่คณะกรรมการได้นำเสนอ คือ การกำหนดข้อบังคับโดยได้นำระเบียบของชมรมเก่ามาร่วมพิจารณาเพื่อปรับปรุงเป็นระเบียบข้อบังคับของชมรมผู้สูงอายุเป็นประเด็นแรกในการพูดคุยกัน เพื่อสร้างเป็นกฎข้อบังคับของกลุ่ม คณะกรรมการชมรมฯได้แสดงความคิดเห็นกันมาก ให้ได้มาซึ่งกติกาที่ทุกคนให้การยอมรับ ในเรื่องของสมาชิกของชมรมได้แบ่งสมาชิกเป็น 2 ประเภท คือ สมาชิกสามัญ ผู้สูงอายุจะต้องมีอายุตั้งแต่ 60 ปี และสมาชิกวิสามัญ ผู้สูงอายุ 40 - 59 ปี ในข้อนี้มีการถกเถียงกันนานมาก เพราะแต่ละคนก็เสนอช่วงอายุที่ต่างกัน แต่มีคำพูดของแม่สงวนวงศ์ ชัยลอม พูดว่า " ถ้าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มีแต่คนอายุนัก ในการที่จะพัฒนาชมรมฯจะยาก แต่ถ้ามีคนอายุน้อยจะได้มีคนคอยช่วยกันยก้าน " (ชมรมผู้สูงอายุที่มีแต่คนอายุมากทำให้ทำให้การพัฒนาชมรมได้ยาก หากมีคนที่มาอายุน้อยมาช่วยเหลือก็จะมีคนช่วยทำงานมากขึ้น) ในช่วงท้ายของการประชุมจึงให้กลุ่มช่วยกันคิดพิจารณาดูว่าจะใช้เกณฑ์อายุเท่าไร จึงได้ช่วงอายุตามที่เสนอไว้ นอกจากนี้สมาชิกของชมรมฯได้แก้ไขคือ ชื่อของชมรม จากเดิมใช้ชื่อว่า ชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ขอเปลี่ยนเป็นชมรมผู้สูงอายุเกื้อกูลบ้านสบป่อง โดยคณะกรรมการได้ให้เหตุผลว่า จะได้เห็นภาพที่ชัดเจนว่า ชมรมผู้สูงอายุจะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลในสมาชิกแล้ว ยังรวมไปถึงการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยังไม่เป็นสมาชิกด้วย ที่เปลี่ยนแปลงอีกอย่างหนึ่งคือ การกำหนดการประชุมสมาชิกของชมรมเดิมเป็นทุกวันที่ 1 ของเดือน ที่โรงพยาบาลปางมะผ้า เปลี่ยนเป็น ทุกวันพระขึ้น 15 ค่ำที่วัดสบป่อง และเพิ่มในส่วนการประชุมของคณะกรรมการบริหารชมรม เป็นทุกวันที่ 1 ของเดือน ที่บ้านประธานชมรมผู้สูงอายุ หลังจากการประชุมมีมติรองรับข้อบังคับของชมรมแล้วก็จะให้ประธานชมรมลงนามและส่งข้อบังคับให้กับสมาชิกของชมรมทุกคน อีกเรื่องหนึ่งที่ทางคณะกรรมการได้นำเสนอไว้คือการทำทะเบียนผู้สูงอายุของหมู่บ้าน เพื่อที่จะได้รู้ว่าในหมู่บ้านมีจำนวนสมาชิกจำนวนเท่าใดแล้วในแต่ละประเภท และจะได้ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านที่สนใจ สมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ

ในส่วนการจัดทำบัตรประกันสุขภาพให้กับผู้สูงอายุนั้น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลปางมะผ้าเป็นผู้ให้รายละเอียดแก่คณะกรรมการทุกคนว่า การจัดทำบัตรประกันสุขภาพจะทำให้กับผู้สูงอายุ อายุครบ 60 ปีขึ้นไป ที่มีบัตรประจำตัวประชาชนและมีบัตรสีฟ้าสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนและบัตรสีฟ้า แต่มีบัตรสีชมพูหรือบัตรอื่นที่มี

เลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก โรงพยาบาลจะจัดทำบัตรทอง 30 บาทให้ โดยให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุมาแจ้งรายชื่อในวันที่เข้าวัด ฟังธรรม เพื่อที่โรงพยาบาลจะได้ดำเนินการให้ต่อไป อีกเรื่องหนึ่งในการจัดทำบัตรประจำตัวผู้สูงอายุ คณะกรรมการได้เสนอในที่ประชุมว่าผู้สูงอายุควรจะมีไว้ เพื่อใช้ประกอบในการไปติดต่อกับหน่วยงานอื่นและใช้พกพาติดตัวสำหรับกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพให้ผู้สูงอายุ มีคณะกรรมการได้เสนอเรื่องของการจักสานแต่หลายคนได้ให้ข้อคิดเห็นว่าจะทำได้ไหม สายตากียังไม่ดีอีก ในเรื่องนี้ประธานชมรมได้เสนอให้คณะกรรมการเก็บไปคิด แล้วนำเสนอในการประชุมครั้งต่อไป

บรรยากาศในการประชุมเป็นแบบกันเอง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม บางครั้งมีการถกเถียงกันบ้างในบางประเด็นแต่ก็สามารถหาข้อสรุปได้ มีบ้างที่จับกลุ่มคุยกันแต่ก็ไม่ได้สร้างปัญหาให้กับกลุ่ม นอกจากนี้ ยังมีการเสนอข้อคิดเห็นจากกลุ่มองค์กรชุมชนที่ได้เข้ามาร่วมประชุมส่งผลให้เกิดการประสานงานเกิดขึ้นตามมา

การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมในครั้งต่อมา คณะกรรมการได้มากขึ้น และมีสมาชิกชมรมผู้สนใจได้เข้าร่วมประชุมด้วย ในการประชุมครั้งแรกที่คณะกรรมการบางท่านไม่ได้มาเกิดจากการส่งหนังสือเชิญประชุมล่าช้าและบางท่านไม่อยู่บ้าน จึงได้มีการแจ้งในที่ประชุม โดยขอให้ส่งหนังสือก่อนล่วงหน้า 3 วัน ในระยะหลังคณะกรรมการจะมาพร้อมกันทุกคน มาก่อนเวลานัดหมาย จากการสังเกตที่ผ่านมาผู้วิจัยไปก่อนเวลานัดหมาย 5 นาที จะเห็นว่าคณะกรรมการมาเกือบครบหมดทุกคน จึงทำให้การประชุมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ในการประชุมกับกลุ่มผู้สูงอายุ มีใจว่าจะไม่มีปัญหาเสียเลยทีเดียวในแต่ละครั้งเวลาที่ประธานหรือเลขานุการแจ้งเรื่องหรือในที่ประชุม จะมีอยู่กลุ่มหนึ่งจับกลุ่มคุยกันบ้าง ส่งเสียงรบกวนผู้เข้าร่วมประชุม ประธานได้ขอร้องว่าขอให้ทุกคนให้ความสนใจเรื่องที่เราร่วมกัน เวลามีปัญหาจะได้ซักถาม พูดคุยกันให้เข้าใจ ก็ได้รับความร่วมมือจากกลุ่ม นอกจากปัญหานี้แล้วได้มีผู้เสนอว่าที่ผ่านมาการประชุมคณะกรรมการชมรม ประชุมกันในช่วงตอนกลางคืน จึงทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาในการเดินทางกลับบ้าน เพราะแต่ละครั้งจะเลิกประชุมหลัง 4 ทุ่ม จึงขอเปลี่ยนเวลาประชุมเป็นเวลา 14.00 น. สถานที่ยังคงเดิม ผู้สูงอายุบอกว่าพร้อมที่จะมา เพราะว่าในช่วงตอนกลางวันไม่ได้ไปไหนอยู่แล้ว การส่งหนังสือเชิญประชุมครั้งต่อไปไม่ต้องทำแล้ว โดยขอให้ทุกคนจำว่าทุกวันที่ 1 จะมีการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมและก่อนที่จะถึงวันประชุม ประธานชมรมจะเป็นผู้ประกาศทางหอกระจายข่าวให้ทราบ

การประชุมแต่ละครั้งจะมีเรื่องราวที่จะต้องพูดคุยกันหลายเรื่อง โดยมีเลขาฯ เป็นผู้จัดบันทึกการประชุมให้ ก่อนที่จะเริ่มการประชุม เลขาฯ จะพูดถึงเรื่องที่ได้คุยกันเมื่อเดือน

ที่ผ่านมาและติดตามเรื่องที่ยังดำเนินการไม่เสร็จ เช่น การส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุ ประธานได้นำเสนอว่า ประธานได้ไปเที่ยวที่จังหวัดเชียงใหม่ได้ไปดูกลุ่มผู้สูงอายุที่บ้านสลวง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยรู้จักกับประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านสลวงเป็นการส่วนตัว ได้ไปดูกิจกรรมการนวดไทย การอบสมุนไพรและไปรับบริการนวดไทยมาแล้ว รู้สึกว่าดีต่อสุขภาพ จึงได้มาขยายความคิดให้กับกลุ่มคณะกรรมการในที่ประชุม และทุกคนก็ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ในการจะทำกิจกรรมนี้ชมรมฯสามารถทำได้ เพราะในสภาพของหมู่บ้าน สบปอง เป็นหมู่บ้านที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวจำนวนมากในแต่ละปี ในการเดินทางไปยังหมู่บ้านอื่นๆ นักท่องเที่ยวจะต้องผ่านและกลับมาพักที่หมู่บ้านแห่งนี้ก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังอำเภอหรือจังหวัดอื่น และในหมู่บ้านนี้ยังไม่มีจุดที่ให้บริการการนวดไทยและอบสมุนไพร ในที่ประชุมได้เสนอต่อว่าจะทำอย่างไร ได้มีการพูดถึงงบประมาณจะติดต่อจากแหล่งไหน โดยมีผู้เสนอว่าจะขอสนับสนุนจาก อบต.และ กศน. ในส่วนสถานที่ตอนแรกขอใช้สถานที่ของโรงพยาบาลปางมะผ้าและสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ แต่ในตอนหลังได้ตกลงว่าจะใช้สถานที่ของบ้านประธานชมรม เนื่องจากอยู่ติดกับถนน ผู้คนผ่านไปผ่านมา สามารถเข้าไปใช้บริการได้สะดวกและบ้านของประธานมีเนื้อที่กว้างขวางพอสำหรับทำกิจกรรม ในเรื่องของงบประมาณ ประธานและเลขาฯจะไปติดต่อกับ อบต.และการศึกษานอกโรงเรียน หากได้รับการตอบรับงบประมาณแล้ว ผู้วิจัยยินดีเป็นที่ปรึกษาในการร่วมกันจัดทำโครงการ ในส่วนของวิทยากร ประธานชมรมได้บอกว่าประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านสลวง ยินดีที่จะมาเป็นวิทยากรให้

การประชุมในครั้งแรกมีคณะกรรมการเข้าร่วมประชุมค่อนข้างน้อย เป็นเพราะว่าทุกคนได้รับหนังสือเชิญประชุมกระชั้นชิด แต่การประชุมครั้งต่อมาคณะกรรมการมาร่วมเพิ่มขึ้น เพราะทุกคนทราบวัน เวลา การประชุมที่ชัดเจน และหนังสือเชิญประชุมได้ส่งก่อนล่วงหน้า 2 วัน จากการพูดคุยกับนายตีบ นวลคำ ได้ให้ข้อเสนอว่า "การที่เฮาประชุมเป็นสิ่งที่ดี ยะหื้อเฮาได้มาช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผนในการช่วยกันยะงานต่อไป" (การประชุมชมรมผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่ดี ทำให้มีการช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผนในการทำงานต่อไป)

จากการจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม ทำให้ชมรมประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เป็นเพราะกลุ่มได้มีการพูดคุยกันวางแผนการทำงานร่วมกันในแต่ละเดือน รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาจากการทำงานที่ผ่านมาเพื่อหาวิธีการแก้ไขต่อไป

4.2 การประชุมสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ

การประชุมสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ แต่เดิมได้ประชุมที่โรงพยาบาลปางมะผ้า ซึ่งอยู่ไกลจากชุมชน จึงทำให้สมาชิกไปร่วมน้อย จึงได้ตกลงภายในกลุ่มจัดให้มีการประชุมสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุนบ้านสบป่อง ได้กำหนดให้มีการประชุมสมาชิกของชมรมทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง โดยถือเอาวันที่กลุ่มผู้สูงอายุมาเข้าวัด ฟังธรรม เป็นวันที่การประชุมด้วย สำหรับเรื่องที่น่าสนใจในที่ประชุม เป็นเรื่องที่มีการพูดคุยจากการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม เพื่อให้ทุกคนได้รับทราบและหาข้อยอมรับจากการประชุม ในการประชุมทุกครั้ง ประธานชมรมและเลขาธิการชมรมจะเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดทั้งหมด สิ่งสำคัญที่เลขาธิการให้ความสำคัญมาก คือ การชี้แจงเกี่ยวกับการเงินของชมรม โดยขอให้เหรัญญิกเป็นผู้ชี้แจงรายรับ รายจ่ายของชมรมทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบ

การประชุมแต่ละครั้ง สมาชิกจะคอยซักถามมากพอสมควร โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเก็บเงินเดือนละ 10 บาท การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมและบัตรประกันสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งคณะกรรมการชมรมได้ตอบข้อซักถามให้กับผู้สูงอายุทุกคนจนเป็นที่พอใจ หากเป็นเรื่องบัตรประกันสุขภาพของผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลจะเป็นผู้ให้คำตอบ ในบางครั้งผู้วิจัยก็ช่วยให้ความกระจ่างในเรื่องนี้ เนื่องจากทำงานเกี่ยวกับด้านสุขภาพอยู่แล้ว การประชุมสมาชิกของชมรมจะมีปัญหาอยู่บ้างเหมือนกันเมื่อผู้สูงอายุมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก มักจะพูดคุยกันเป็นกลุ่มๆ ส่งเสียงรบกวนเพื่อนรอบข้าง โดยเฉพาะผู้สูงอายุหญิงจะคุยกันมากกว่าผู้สูงอายุชาย ทำให้ในบางครั้งประธานชมรมได้ขอร้องว่าขอให้สนใจการประชุมชนิดหนึ่ง เพราะเป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องรู้ ต้องเข้าใจ เมื่อไม่เข้าใจแล้วจะมีปัญหาตามมาในภายหลัง

สำหรับสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ไม่มีปัญหาที่สมาชิกเข้าร่วมประชุมน้อย เพราะในกิจกรรมการเข้าวัด ฟังธรรม ผู้สูงอายุจะมากันทุกคนอยู่แล้ว จึงทำให้การประชุมแต่ละครั้งเป็นไปตามที่ทางชมรมได้แจ้งในที่ประชุม ไม่ว่าจะเป็นการขอเสียงมติ การยอมรับของกลุ่ม

โดยสรุปแล้ว สมาชิกมาร่วมประชุมจำนวนมากทุกเดือน เพราะว่าได้กำหนดให้มีการประชุมในวันที่มีการเข้าวัดฟังธรรม ทำให้สมาชิกได้รับข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการเงิน และเรื่องอื่น ๆ ของชมรม จากการพูดคุยกับนางนาง นวลคำ ได้กล่าวว่า “การประชุมสมาชิกชมรมทุกเดือนเป็นสิ่งที่ดี เพราะทุกคนจะได้ยับยั้งเหมือนกัน ที่สำคัญคือเรื่องเงิน” (การประชุมชมรมทุกเดือนเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ทุกคนได้รับรู้เหมือนกัน ที่สำคัญคือเรื่องเงิน) และนายประยูร ชัยลอม ได้แสดงความเห็นว่า “การประชุมเยื่อเฮาได้มาปรึกษาหารือกัน ห้ามติจากการ

ประชุมและเกิดความเข้าใจกันดีขึ้นกว่าเดิม" (การประชุมทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้มีการปรึกษาหารือ หามติจากการประชุมและเกิดความเข้าใจดีขึ้นกว่าเดิม)

5. การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

กลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นในฐานะบทบาทการเป็นผู้นำ บทบาทการเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน กลุ่มแกนนำของผู้สูงอายุจะเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนและเป็นที่ปรึกษา มีกิจกรรมหลายอย่างที่คุณสูงอายุเป็นผู้คิดริเริ่มทำกิจกรรม ดังนี้

5.1 การปลูกต้นไม้ โดยกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ได้หารือกันภายในกลุ่มและประธานนำเรื่องแจ้งให้สมาชิกของชมรมในวันที่มีกิจกรรมการเข้าวัด ฟังธรรม พร้อมขอความร่วมมือในการไปร่วมปลูกต้นไม้ที่วัดสบบอง ที่สำนักสงฆ์มิ่งเมือง และที่ป่าช้า ในวันที่ 10 สิงหาคม 2544 การปลูกป่าครั้งนี้ได้รับสนับสนุนพันธุ์ไม้จากเกษตรอำเภอและป่าไม้อำเภอ กลุ่มผู้สูงอายุที่บ้านอยู่ใกล้ก็พาลูกหลานมาด้วยและปลูกต้นไม้ด้วยกัน

5.2 การสร้างวัด กลุ่มผู้สูงอายุนำโดยพ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ พอดีบ นวลคำ และแม่ณภาพร วงษ์เดือน เป็นตัวหลักของกลุ่มในการคิดริเริ่มก่อสร้าง โดยนำเสนอเรื่องนี้ในที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ชาวบ้านทุกคนเห็นดีด้วยจึงพร้อมใจกันว่าจะสร้างวัดหลังใหม่ เพื่อทดแทนหลังเก่าที่คับแคบ ทรุดโทรม พ่อน้อยสุขแก้ว จึงได้ให้ลูกชายซึ่งเรียนจบด้านช่างมาเป็นผู้คิดออกแบบ พร้อมกันนั้นได้ลงมือก่อสร้างวัดตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2544 เป็นต้นมา การก่อสร้างจำเป็นต้องใช้เงินในปริมาณที่มากพอสมควร ก่อสร้างไปได้สักระยะหนึ่งเงินของวัดก็หมด การก่อสร้างทำได้เพียงแค่ตั้งโครงและมุงหลังคาเพียงเท่านั้น กลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นตัวหลักสำคัญในการคิดหาแหล่งเงินทุนทุกครั้ง ในส่วนกำนันซึ่งเป็นผู้นำของหมู่บ้านไม่ค่อยให้ความสนใจในเรื่องเหล่านี้ บทบาทหลักจะเป็นของผู้สูงอายุ โดยในกิจกรรมการเข้าวัด ฟังธรรมแต่ละครั้ง ประธานชมรมฯจะเป็นผู้แจ้งให้แก่สมาชิกว่า วัดของเรายังไม่เสร็จจะอย่างไรดี บางครั้งกลุ่มก็ได้ตกลงกันโดยให้สมาชิกร่วมทำบุญตามจิตศรัทธาอยากทำบุญในรูปของเงินก็ได้หรือจะบริจาคในรูปของปูนซีเมนต์ก็ได้ มีผู้บริจาคร่วมทำบุญในครั้งนี้ คิดเป็นเงินประมาณ 20,000 บาท การจัดการกับปัญหานี้มีเข้ามาเรื่อย ๆ เช่น การตั้งองค์ผ้าป่า โดยผู้สูงอายุเป็นตัวหลักในการริเริ่ม ทั้งในส่วนของ การเตรียมการ การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านรับทราบ รวมถึงการรับบริจาคและการนำองค์ผ้าป่าไปทอดยังที่วัด เมื่อมีเงินก้อนหนึ่งกลุ่มผู้สูงอายุจะประชาสัมพันธ์ขออุทานในหมู่บ้านที่มีความ

รู้ด้านช่างมาช่วยกันก่อสร้างวัด และกลุ่มแม่บ้านจะมาช่วยกันหุงหาอาหารเลี้ยงผู้ที่มาช่วยก่อสร้างวัด บางครั้งต้องไปติดต่อช่าง ไปซื้อวัสดุ เนื่องจากต้องอาศัยช่างที่มีความชำนาญโดยเฉพาะและไปซื้อวัสดุที่จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งราคาถูก ได้อาศัยรถของพ่อน้อยสุขแก้ว ไปซื้อของและไปรับช่าง ในขณะที่วัดก็ยังก่อสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ ยังมีกิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุ ต้องช่วยกันคิดต่อ ในบางครั้งผู้วิจัยไปที่วัดจะเห็นกลุ่มผู้สูงอายุ มานั่งคุยกันเพื่อที่จะหาเงินมาก่อสร้างวัดต่อไป

ในการพัฒนาหมู่บ้านภายหลังจากที่มีการขยายชมรมผู้สูงอายุ จึงได้เกิดการวางแผนการทำงานร่วมกันโดยใช้กิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมเป็นเวทีแห่งการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและก่อให้เกิดการประสานงาน ซึ่งต่างจากเดิมที่ทุกคนต่างคนต่างอยู่มีโอกาสพบปะพูดคุยกันน้อย

6. การประสานงานกับองค์กรชุมชน

ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชมรมซึ่งมาจากกลุ่ม/องค์กรชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่างรับรู้ว่าจะต้องทำอะไร ทำให้เกิดการร่วมมือ ทุกฝ่ายเป็นผู้ประสานงานอยู่แล้ว แต่เพื่อให้สะดวก จึงตั้งนายสุขแก้ว มะโนจิตต์ นางนภาพร วงษ์เดือน และนายตา ปู่โตน เป็นผู้ประสานงาน ที่ผ่านมาการประสานงานกับกลุ่มองค์กรชุมชนมีน้อย ถึงแม้ว่าการติดต่อประสานงานกับกลุ่มต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน จะมีมานานแล้วในชุมชน เพียงแต่ว่าเป็นแต่เพียงพูดคุยกันธรรมดาเท่านั้น ไม่ได้มีเวทีที่จะให้กลุ่มองค์กรชุมชนได้มาพบกับผู้สูงอายุเท่านั้น หลังจากที่มีการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นใหม่ การประสานงานกับองค์กรชุมชนเริ่มมีมากขึ้น

ในกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีมานานแล้ว กลุ่มมีความเข้มแข็ง มีการประชุมกลุ่ม มีการทำงานร่วมกันของสมาชิก มีร้านค้าของกลุ่มแม่บ้านโดยเฉพาะ จึงทำให้กลุ่มมีกำลังที่จะช่วยเหลือกลุ่มต่างๆในชุมชนได้พอสมควร และสมาชิกของกลุ่มแม่บ้านประมาณ 6 - 8 คน ได้มาเป็นสมาชิกในกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ ที่สำคัญประธานกลุ่มแม่บ้านได้มาเป็นที่ปรึกษาให้ชมรมผู้สูงอายุ ส่วนรองประธานได้มาเป็นเลขานุการให้กับชมรมผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุจึงได้รับความร่วมมือจากกลุ่มแม่บ้านเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการรดน้ำดำหัว ที่ได้สนับสนุนการแสดงรำก การช่วยจัดการในการเตรียมผู้สูงอายุ การบริการผู้สูงอายุ นอกจากนี้ในกิจกรรมการเข้าวัด ฟังธรรม ทางกลุ่มยังช่วยสนับสนุนเงินค่าไฟฟ้ากับวัดสบบง ในช่วงเข้าพรรษาที่มีกลุ่มผู้สูงอายุมานอนวัด โดยจ่ายให้วัดเดือนละ 100 บาท และยังช่วยในการบริการ การอำนวยความสะดวกในเรื่องอาหาร เครื่องดื่ม มีการพูดคุยระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุกับแม่บ้าน

กลุ่ม อสม. เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีมานานแล้ว กลุ่มนี้นับวันจะเติบโตมากขึ้น ในตอนแรกมีสมาชิกกลุ่มเพียง 5 คน ในขณะนี้สมาชิกกลุ่ม 23 คน มีการประชุมกลุ่มกันทุกเดือน และทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นเดียวกับกลุ่มแม่บ้านที่สมาชิกของกลุ่มอสม.บางคน ได้เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ส่วนประธานกลุ่มอสม.ได้มาเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของชมรมผู้สูงอายุด้วย เมื่อมีข่าวจากทางชมรมผู้สูงอายุจะนำไปแจ้งในที่ประชุมกลุ่มอสม.ด้วย ในการทำกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการรดน้ำดำหัว การเข้าวัดฟังธรรม การตรวจสุขภาพ การพัฒนาหมู่บ้าน และประเพณีวัฒนธรรม จะมีกลุ่ม อสม.เข้าร่วมทุกครั้ง โดยเฉพาะประธานกลุ่ม อสม.จะมาร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุ บริการน้ำเสิร์ฟอาหารตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นอกจากนี้แล้วในตัวประธานกลุ่ม อสม.ยังเข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุทุกครั้ง มีการให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะกับกลุ่มผู้สูงอายุด้วย

กลุ่มกรรมการหมู่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีส่วนสำคัญมาก ในการที่จะพัฒนาจัดทำโครงการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน กลุ่มนี้มีท่านกำนันเป็นตัวหลักสำคัญและกรรมการฝ่ายต่าง ๆ อีก 8 ฝ่าย ซึ่งในสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ มีสมาชิกที่เป็นกรรมการหมู่บ้านอยู่แล้วและมีท่านกำนันเป็นที่ปรึกษาให้กับชมรมผู้สูงอายุ ในการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม ท่านกำนันจะเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หลายด้านจึงมีข้อคิดเห็นเสนอให้กับชมรมมาโดยตลอด เมื่อมีปัญหาที่เป็นที่ปรึกษาได้ ในการจัดกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม ท่านก็จะมาร่วมด้วย สำหรับกรรมการหมู่บ้านท่านอื่นจะมาร่วมในบางครั้ง

อบต.เป็นตัวแทนของประชาชนในระดับท้องถิ่น ที่มีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุได้เชิญมาร่วมประชุมตั้งแต่เริ่มการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมชุดใหม่ และได้ขอให้เป็นที่ปรึกษาของชมรม การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม ได้เข้าร่วมประชุม บางครั้งเท่านั้น ในส่วนของกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม จะเข้ามาร่วมกิจกรรมในช่วงแรกๆ แต่ในระยะหลังไม่เห็นมาร่วมประชุม งบประมาณที่ อบต.สนับสนุนให้ชมรมผู้สูงอายุ ในกิจกรรมการรดน้ำดำหัวที่ผ่านมา โดยได้จัดซื้อเป็นรองเท้าแจกให้กับผู้สูงอายุทุกคนที่มาร่วมงาน และในกลุ่มผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมที่วางแผนร่วมกัน ที่จะทำกลุ่มการนวดไทย อบสมุนไพรร โดยจะไปขอสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.ต่อไป

ขั้นที่ 4 การประเมินผล/การสรุปบทเรียน

หลังจากมีการดำเนินงานตามแผน ซึ่งมี 6 กิจกรรมแล้ว ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้มีการสรุปถึงประสบการณ์และบทเรียนที่ได้จากการทำกิจกรรมร่วมกันซึ่งทางกลุ่มเห็นชอบด้วย

ดังนั้นจึงได้มีการนัดประชุมเพื่อสรุปบทเรียน เมื่อ วันที่ 21 กันยายน 2544 ที่วัดสบบอง เวลา 09.00 – 17.00 น. มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 43 คน โดยเฉพาะกลุ่มที่ร่วมงานมาตั้งแต่ กระบวนการที่ 1 – 3 หลังจากหารือถึงกิจกรรมที่ทำ ทำอะไร ทำอย่างไร ผลที่ได้ (พอใจ/ไม่พอใจ เพราะอะไร สอดคล้องกับความต้องการเพียงใด) ถ้าจะดำเนินการอื่น ๆ ต่อไปจะต้องแก้ไข/ปรับปรุงอะไรหลังจากได้แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้ในแต่ละกิจกรรมแล้วก็ได้ข้อสรุปพร้อมบทเรียนของกลุ่มรวมทั้งบทเรียนในภาพรวมดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การประเมินผลกิจกรรม

1.1 กิจกรรมการขยายกลุ่มผู้สูงอายุ

เป็นกิจกรรมที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุขึ้นเพื่อทดแทน คณะกรรมการบริหารชมรมชุดเดิมที่มีเพียง 3 คน ในการทำงานที่ผ่านมาไม่ได้มีการพูดคุยกัน ไม่มีการประสานงาน ทำให้สมาชิกชมรมลาออกจากชมรม อีกประเด็นหนึ่ง เพื่อให้คณะกรรมการบริหารชมรมชุดใหม่ทำหน้าที่ในการหาสมาชิกเพิ่ม และช่วยกันวางแผนกำหนด กิจกรรมของชมรม ในการรับสมัครสมาชิกของชมรมได้มีการมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน โดยมีประธาน กลุ่ม อสม. และกลุ่มแม่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์หาสมาชิกเพิ่ม ผลที่ได้รับเป็นที่พึงพอใจของชมรมเป็นอย่างมาก เพราะชมรมมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ 18 คน เป็น 63 คน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของชมรมที่ได้ตั้งไว้ จากการสัมภาษณ์ นางจันทร์ เปิงนาค ได้แสดงความเห็นว่า “เมื่อก่อนกลุ่มผู้สูงอายุเรามีคนน้อยจะเยอะก็ยังจะไปได้ แต่ตอนนี้กลุ่มเรามีคนมากขึ้นและมีผู้นำกลุ่มที่ดี ยะหือเรามีกิจกรรมร่วมกันดีกว่าเมื่อก่อน” (สมัยก่อนกลุ่มผู้สูงอายุมีสมาชิกละน้อยจะทำอะไรก็ทำไม่ได้ แต่ตอนนี้กลุ่มมีสมาชิกรวมเพิ่มขึ้นและมีผู้นำที่ดีทำให้กลุ่มมีการทำกิจกรรมร่วมกันดีกว่าเดิม) และ นายประยูร ชัยลอม ได้กล่าวว่า “กลุ่มผู้สูงอายุเรามีจำนวนมากขึ้นกว่าเมื่อก่อน ทุกคนได้เป็นสมาชิกชมรม ยะหือเรามีการพบปะกันมากขึ้น” (กลุ่มมีสมาชิกรวมเพิ่มขึ้นกว่าเดิม ผู้สูงอายุทุกคนได้เป็นสมาชิกของชมรม ทำให้มีการพบปะกันมากขึ้น)

1.2 กิจกรรมสนับสนุนด้านวัฒนธรรมและประเพณี

เป็นกิจกรรมแรกที่ชมรมได้ทำร่วมกัน และได้รับการตอบรับจากผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากที่มาร่วมกิจกรรม เพราะว่าผู้สูงอายุส่วนหนึ่งได้มีการเข้าวัดในวันพระตามปกติอยู่แล้ว อีกประเด็นหนึ่งเป็นผลมาจากการประชาสัมพันธ์ของชมรม กลุ่ม อสม. และกลุ่มแม่บ้าน นอกจากนี้การเข้าวัดฟังธรรมยังมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การตรวจสุขภาพ การประชุมสมาชิกชมรม และ การเลี้ยงอาหารเสริม เป็นสิ่งสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมมากขึ้น

กิจกรรมการรดน้ำดำหัว การแห่ไม้เท้า เป็นกิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมจำนวนมาก และทุกคนมีความพึงพอใจมากด้วยเช่นกัน เพราะได้รับการแสดงความรัก ความนับถือ จากญาติพี่น้องและคนในชุมชน ตลอดจนได้รับของที่ระลึกจากกลุ่มองค์กรชุมชนที่นำมามอบให้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการประสานงานระหว่างผู้สูงอายุกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ที่คนในชุมชนเห็นความสำคัญและเคารพรักในตัวผู้สูงอายุ จึงมาร่วมกิจกรรมจำนวนมาก และจากการสัมภาษณ์ นางนวลจันทร์ วงศ์คำ ได้แสดงความคิดเห็นว่า "กิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมที่วัดทุกเดือนเยี่ยหื้อหมู่เฮาได้มาพบกัน อู้กัน ได้ช่วยกันคิดในสิ่งที่ดีเยี่ยหื้อหมู่เฮาพร้อมใจกันมาวัดนักษั้น" (กิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้พบปะพูดคุยกัน ได้ช่วยกันคิดในสิ่งที่ดีให้กลุ่มจึงทำให้ผู้สูงอายุพร้อมใจกันมาที่วัด)

1.3 กิจกรรมการตรวจสุขภาพและการออกกำลังกาย

การตรวจสุขภาพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเป็นบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลที่จะต้องให้บริการในด้านการชักประวัติการเจ็บป่วย การวัดความดัน วัดไข้ การชั่งน้ำหนักและการให้สุขศึกษา ได้จัดกิจกรรมในวันที่ผู้สูงอายุเข้าวัดฟังธรรม ในวันที่ผู้สูงอายุจะนำสมุดบันทึกสุขภาพมาด้วยแทบทุกคน เพื่อมาตรวจสุขภาพ ผู้สูงอายุทุกคนพึงพอใจ เพราะได้มีการเช็คสุขภาพของตนเอง บางคนเป็นโรคความดันโลหิตสูงหรือโรคเกี่ยวกับปอด เจ้าหน้าที่ได้แนะนำให้ไปรับยาต่อที่โรงพยาบาล บางคนมาปรึกษาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของตนเองและลูกหลานด้วย ในส่วนของชมรมพึงพอใจมากที่สุดที่ได้ทำกิจกรรมนี้ให้กับกลุ่ม เพราะผู้สูงอายุมีการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายมากมายหลายโรคและในด้านจิตใจด้วย แต่ในการที่มีการพบปะกลุ่ม ได้พูดคุย ระบายความทุกข์ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดีขึ้น มีผู้สูงอายุถามอยู่เสมอว่าเมื่อไหร่จะถึงวันที่เข้าวัดฟังธรรม ต้องนำสมุดบันทึกสุขภาพไปด้วยไหม จึงเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจกลุ่มและสนใจในสุขภาพของตนเอง และ จากการสัมภาษณ์ นางนวลคำ ได้ให้ข้อเสนอว่า "ผู้สูงอายุเฮาดีใจที่เจ้าหน้าที่หื้อความสนใจการเจ็บป่วย มาตรวจร่างกายและได้ยาไปกินที่บ้ายต่อแหมตวย" (ผู้สูงอายุรู้สึกดีใจที่เจ้าหน้าที่ให้ความสนใจเรื่องสุขภาพ มาตรวจสุขภาพและได้ยาไปกินต่อบ้านด้วย) และนายพรหม ถาเลิศ ได้กล่าวว่า "คนเฒ่าคนแก่ ชอบใจนักที่หมอบ่เป็นมาตรวจสุขภาพหื้อหมู่เฮาทุกเดือน" (ผู้สูงอายุทุกคนรู้สึกพึงพอใจที่เจ้าหน้าที่มาตรวจสุขภาพให้ทุกเดือน)

1.4 การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ ได้จัดให้มีการประชุมทุกเดือนที่บ้านประธานชมรมผู้สูงอายุ ทำให้เกิดพึงพอใจกับการที่จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมเพราะว่ากลุ่มได้มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบที่ให้ทุกคนได้ช่วยกันทำงาน มีการวิเคราะห์ปัญหาที่ได้ทำกิจกรรมที่ผ่านมา และหาแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน ในการประชุมดังกล่าวนี้ยังก่อให้เกิดการประสานงานภายในชมรมและการประสานกับองค์กรชุมชน เพราะกลุ่มองค์กรชุมชนมาร่วมประชุมด้วยทุกครั้งในนามคณะกรรมการที่ปรึกษาของชมรม ก่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานมากยิ่งขึ้น

ในส่วนการประชุมสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ชมรมได้จัดประชุมทุกเดือนในวันที่มีการเข้าวัดฟังธรรม เกี่ยวกับกิจกรรมของชมรมที่ได้ทำร่วมกัน สถานการณ์การเงินของชมรม ตลอดจนการหาแนวทางเพื่อปรับปรุงวัด การประชุมดังกล่าวสร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุได้มีโอกาสซักถามปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชมรม ซักถามเจ้าหน้าที่ในบางประเด็นที่สงสัยและได้รับการชี้แจงจนเข้าใจทั้ง 2 ฝ่าย ตลอดจนได้รับรู้สถานการณ์การเงินของชมรมทุกเดือน จึงลดปัญหาต่าง ๆ ภายในชมรมได้มากขึ้นกว่าเดิม จากการสัมภาษณ์ นางหนู่ม จันทรคำ ได้แสดงความคิดเห็นว่า “การที่เรามีเรื่องอะไรร้องและได้รู้ทันต่อหน้ากลุ่มทุกคน ยะหือทุกคนมีความเข้าใจเหมือนกันและยังยะหือเกิดการช่วยเหลือกันนักขึ้นด้วย” (การประชุมทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้พูดคุยทุกเรื่องทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและยังก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน)

1.5 การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

เป็นกิจกรรมที่ชมรมผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าไปช่วยในบทบาทของการเป็นที่ปรึกษา ผู้คิดและร่วมปฏิบัติด้วย ในหลายกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น การประชุมประจำเดือน การพัฒนาวัด การสร้างศาลา เป็นต้น จึงทำให้ชมรมมีความภาคภูมิใจ เกิดความเป็นเจ้าของ มีการติดตามอยู่เสมอโดยเฉพาะการสร้างวัด เป็นกิจกรรมที่ชมรมเป็นแกนหลักในการคิดวางแผนโดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรในชุมชนให้การช่วยเหลือเป็นอย่างดี ชมรมให้ความสนใจในกิจกรรมดังกล่าวนี้ เพราะว่า มีความต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางที่จะให้คนในชุมชนได้มาใช้สถานที่แห่งนี้ร่วมกัน เช่น การประชุม การอบรมหรือกิจกรรมอื่น ๆ จากการสัมภาษณ์ นายตีบ นวลคำ ได้กล่าวว่า “สิ่งที่ผู้สูงอายุเราช่วยงานพัฒนาบ้าน บ่ว่าจะเป็นการพัฒนาวัด การปลูกต้นไม้ เป็นสิ่งที่เขาเปิงใจที่คนในบ้านยังหือการยอมรับเขาอยู่” (กิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุได้ช่วยพัฒนาหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาวัด การปลูกต้นไม้ เป็นสิ่งที่กลุ่มพึงพอใจที่คนในชุมชนให้การยอมรับ) และ นายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ได้เสนอว่า “การก่อสร้าง

วัด เป็นสิ่งที่คนเฒ่าคนแก่ภาคภูมิใจ อยากให้วัดสร้างเสร็จ เขาจะได้เป็นที่พักการขมรมของเฮาและเป็นที่พักกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย" (การก่อสร้างวัดเป็นสิ่งที่กลุ่มผู้สูงอายุรู้สึกภาคภูมิใจอยากให้วัดสร้างเสร็จจะได้ใช้เป็นที่พักการขมรมผู้สูงอายุต่อไป)

1.6 การประสานงานกับองค์กรชุมชน

การประสานงานกับองค์กรชุมชน ได้เกิดขึ้นจากการที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารขมรม เพราะได้มีการแต่งตั้งองค์กรชุมชนเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาขมรม ทำให้ขมรมเกิดความพึงพอใจในการประสานงานส่งผลให้การทำกิจกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ในบางประเด็นกลุ่มองค์กรชุมชนยังเป็นผู้ที่เสนอข้อคิดเห็นและร่วมทำกิจกรรมไปพร้อมกับผู้สูงอายุ ทำให้ขมรมมีพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษา แนะนำในการทำงานจากการสัมภาษณ์ นายสุขแก้ว มะโนจิตต์ ได้แสดงความคิดเห็นว่า "การที่กลุ่มต่าง ๆ ในบ้านเฮา เข้ามาช่วยเหลือผู้สูงอายุ ก็รู้สึกดีใจและภูมิใจ ที่เฮาบ่ต้องมาพะยะหยังคนเดียว" (สิ่งที่กลุ่มองค์กรชุมชนให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดีใจและภูมิใจที่ไม่ถูกทอดทิ้งให้ทำกิจกรรมตามลำพัง) และนางนภาพร วงษ์เดียน ได้กล่าวว่า "การที่เฮาอุ้มกันขอความช่วยเหลือจากคนในหมู่บ้านเฮาพะยะหยังเฮาได้พะยะกันตวยกัน ฮักกันนั้กันและพะยะหยังงานได้ผลดีตวย" (การพูดคุยกัน การทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนทำให้เกิดความรักความสามัคคีและทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จ)

2. สรุปการประเมินผลในภาพรวม

2.1 ด้านกิจกรรม

จากการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกลุ่มเป้าหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้วิจัยในการจัดกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า

2.1.1 กิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุได้ให้ความร่วมมือ และให้ความสนใจมากได้แก่กิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนคุ้นเคย และปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานานอยู่แล้ว การกระตุ้นให้มีการรวมกลุ่ม หาสถานที่พบปะพูดคุยกัน จึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ในส่วนกิจกรรมที่กลุ่มให้ความสนใจน้อยมาก คือ การออกกำลังกาย เพราะกลุ่มผู้สูงอายุเข้าใจว่าจะต้องออกกำลังกายเหมือนกับเด็กวัยรุ่นทั่วไปที่ต้องใช้แรงมากเป็นพิเศษ

2.1.2 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการทำกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มค้นหาปัญหา วางแผน และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมจำนวนมาก เพราะกลุ่มผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของกิจกรรมและมีส่วนเกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมทุกครั้ง

2.1.3 กิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุที่ได้ทำร่วมกันที่ผ่านมา เป็นสื่อกลางให้กลุ่มผู้สูงอายุได้มีโอกาสมาพบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะกลุ่มผู้สูงอายุบางคนไม่มีโอกาสที่จะได้มาพบกลุ่มจำนวนมากอย่างนี้มาก่อนเพราะมีภาระที่ต้องทำงาน เลี้ยงหลาน เมื่อมีการทำกิจกรรมของกลุ่มลักษณะเช่นนี้ทำให้ลูกหลานเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมาร่วมได้

2.1.4 ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุที่มีการประชุม ในการประชุมแต่ละครั้งจะมีการพูดถึงกิจกรรมที่ได้ทำผ่านมาและกิจกรรมที่จะทำต่อไปด้วย เป็นการเตรียมการ การวางแผนที่จะทำกิจกรรมในแต่ละครั้งต่อไป

2.1.5 ผู้สูงอายุได้รับการตรวจสุขภาพจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุทุกคนชอบมากเพราะในการเข้าวัดฟังธรรมในวันพระ ขึ้น 15 ค่ำทุกเดือน ผู้สูงอายุจะมากันโดยพร้อมเพรียง และยินดีให้เจ้าหน้าที่พยาบาลตรวจสุขภาพทุกคน ซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อน ที่เจ้าหน้าที่นัดไปตรวจที่โรงพยาบาล จะได้รับการตรวจบ้างหากได้ไปร่วมกิจกรรม บางครั้งไม่มีโอกาสได้ไปก็ไม่ได้ตรวจ โดยเฉพาะคนไทยใหญ่พอพยจะชอบมาก เพราะได้ตรวจสุขภาพกันทุกคน และได้รับสมุดบันทึกสุขภาพ บางคนได้ยาไปทานต่อบ้านด้วย

2.1.6 ผู้สูงอายุทุกคนได้มีการทำกิจกรรมเข้าวัดฟังธรรมพร้อมกัน ในวันพระขึ้น 15 ค่ำ ทุกเดือนจะมีผู้สูงอายุจำนวนมากมาทำกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อนที่ผู้สูงอายุต่างคนต่างมาวัด ไม่มีผู้นำ แต่ปัจจุบันนี้ได้มีผู้นำแล้วพร้อมเชิญชวนให้ทุกคนมาที่วัด ได้มาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในบางครั้งยังก่อให้เกิดความคิดที่เป็นมติของกลุ่มใหญ่ เช่น การนิมนต์พระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงในอำเภอและต่างอำเภอ การเก็บเงินสมาชิกเพื่อทำบุญวัด

2.1.7 การรวมกลุ่มผู้สูงอายุในการเข้าวัดฟังธรรม ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้ทานข้าวร่วมกัน ซึ่งผู้สูงอายุบางคนอยู่บ้านคนเดียว ไม่มีโอกาสลักษณะเช่นนี้ เมื่อได้ทานข้าวร่วมกับเพื่อนวัยเดียวกัน พร้อมกับพูดคุยกันไปด้วย ทำให้ทานข้าวได้มากขึ้น มีความสุข และยังได้รับการบริการ การดูแลเรื่องอาหารน้ำดื่ม จากลูกหลานในหมู่บ้านอีกด้วย

2.1.8 การทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มผู้สูงอายุทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านได้รับรู้ว่า ขณะนี้หมู่บ้านมีชมรมผู้สูงอายุ เพราะในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนทุกครั้ง ผู้สูงอายุจะมีการพูดถึงว่าชมรมผู้สูงอายุได้ทำอะไรบ้างให้กับหมู่บ้าน มีแนวทางจะทำกิจกรรมอะไรต่อไป และการร้องขอความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรในชุมชนมาช่วยเหลือกลุ่ม

2.1.9 ผู้สูงอายุมีความตื่นตัวในการที่จะทำกิจกรรมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม การตรวจสุขภาพ และการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม กลุ่มผู้สูงอายุจะมาก่อนเวลานัดหมายทุกครั้งและมาพร้อมกันทุกคน ซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อนที่แต่ละคนมาไม่พร้อมกัน และมาช้า

2.1.10 การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ได้เชิญผู้สูงอายุทุกคนมาพร้อมกัน ที่วัดทำให้กิจกรรมเสร็จสิ้นภายในวันเดียว ผู้สูงอายุทุกคนต่างเห็นดีด้วยเพราะว่าลูกหลานไม่ต้องเสียเวลาที่จะต้องเดินไปตามบ้านเหมือนสมัยก่อน การที่จะรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุครบทุกคนทำให้เสียเวลา ลูกหลานบางคนต้องทำงาน หยุดงานติดต่อกันหลายวันไม่ได้และสภาพหมู่บ้านมีการขยายเพิ่มมากขึ้นด้วย

2.2 ด้านกระบวนการ

ผลการประเมินการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกลุ่มเป้าหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้วิจัยในด้านกระบวนการ ผลดังนี้

2.2.1 กระบวนการมีส่วนร่วม กลุ่มผู้สูงอายุร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการวางแผนในการจัดกิจกรรม การดำเนินแก้ไขปัญหา และการสรุปบทเรียน เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ช่วยคิด เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการถกเถียงกัน มีการตรวจสอบข้อมูลที่ต้องการ จนได้ข้อสรุปที่ทุกคนยอมรับ และนำไปสู่การทำกิจกรรมการแก้ปัญหาร่วมกัน เช่น การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อให้แต่ละคนได้รับผิดชอบตามหน้าที่ การกระจายงานให้ทุกคนได้ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างชัดเจน การไม่ทำให้งาน/กิจกรรมเป็นภาระของประธานเพียงคนเดียวส่งผลให้การทำงานของกลุ่มผู้สูงอายุมีการช่วยเหลือกันในกลุ่มมากขึ้น ปัจจัย/เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเป็นไปด้วยดี คือ ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะประธานชมรมเป็นผู้ที่มีความเสียสละ มีความตั้งใจ และติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจากกลุ่มองค์กรชุมชน และกระบวนการเป็นสื่อกลางให้ทุกคนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและกระบวนการที่เกิดขึ้นจะต้องมีความต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงแรกของการเริ่มต้นกิจกรรม เพราะเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มได้มีโอกาสพบปะกันบ่อยขึ้น ทำให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน

มากขึ้น ส่งผลให้เกิดความอยากรู้ อยากเห็นว่ากิจกรรมจะเป็นอย่างไรต่อไปและทำให้กลุ่มมีการพบปะกันอย่างต่อเนื่อง

2.2.2 การใช้เทคนิค PRA เป็นสื่อที่สามารถกระตุ้นและส่งเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา และการพัฒนาชมรมตามที่กลุ่มต้องการ

2.2.3 การใช้เทคนิค PRA ในกลุ่มผู้สูงอายุจะต้องให้เวลากับกลุ่มเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มอื่น เพราะผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านสภาพร่างกาย การเคลื่อนไหว การคิดที่ช้ากว่ากลุ่มเป้าหมายอื่นในชุมชน

2.3 ด้านโครงสร้างของชมรมฯ

จากการประเมินผลการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ สรุปผลการประเมินในด้านโครงสร้างของชมรมฯ ดังนี้

2.3.1 ชมรมผู้สูงอายุมีคณะกรรมการบริหารชมรม ฯ ที่ดีมีความเสียสละ มีความพร้อม มีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มองค์กรภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

2.3.2 มีการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม ฯ และการประชุมสมาชิกทุกเดือน ในการนัดหมายการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม ฯ กลุ่มผู้สูงอายุจะนัดหมายกันเองทุกครั้งโดยเลขานุการเป็นผู้บอกให้คณะกรรมการได้ทราบทุกคน การประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม ฯ ยังก่อให้เกิดกิจกรรม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกภายในชมรมด้วย

2.3.3 ผู้สูงอายุมีสถานที่พบปะพูดคุยกัน คือที่วัดสบบง นอกจากวันพระขึ้น 15 ค่ำของทุกเดือน ในวันศีลตามปกติจะมีผู้สูงอายุมาที่วัดอยู่แล้ว บางส่วนมาเพื่อสนทนาธรรมกับพระสงฆ์ พึงพระเทศน์ มาทำบุญ เสร็จแล้วจะนั่งคุยกัน แม้แต่ในวันธรรมดาผู้สูงอายุบางกลุ่มยังเข้ามาที่วัด พูดคุยกันว่าจะพัฒนาวัดอย่างไรให้ดีกว่านี้ และยังขอความร่วมมือชาวบ้าน สอนราชการ หากมีการอบรมให้มาอบรมที่วัด เพื่อจะได้เป็นศูนย์กลางการให้ความรู้ต่อไปด้วย

2.4 ด้านอื่น ๆ

จากการประเมินผลการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ สรุปผลการประเมินด้านอื่น ๆ ดังนี้

2.4.1 กลุ่มผู้สูงอายุได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน เรียนรู้ลักษณะนิสัยของเพื่อนร่วมงานแต่ละคนว่ามีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร ในการทำงานหรือมีกิจกรรมกลุ่ม จะได้ปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสม เรียนรู้ช่วงจังหวะการเข้าไปพูดคุยและขอความร่วมมือ

2.4.2 ผู้สูงอายุทุกคนได้สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ การมีกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ ทำให้ผู้สูงอายุมีการพบปะพูดคุยกันมากขึ้น พร้อมกับนำเรื่องราวต่าง ๆ ไปพูดคุยกับเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน ทำให้ชวนกันเข้ามาเป็นสมาชิกของชมรมเพิ่มขึ้น

2.4.3 การจัดเลี้ยงอาหารผู้สูงอายุในวันพระขึ้น 15 ค่ำทุกเดือน เป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว ในช่วงเข้าพรรษาที่ผู้สูงอายุทุกคนมานอนวัดนั้น ได้มีการขอให้ผู้สูงอายุทุกคนเตรียมอาหารมาจากบ้าน มาทานด้วยกันที่วัด เพราะในสมัยก่อนก็เคยทำกันลักษณะเช่นนี้ จึงไม่อยากให้สืบทอดธรรมเนียมเดิมไป

2.4.4 การประสานงานกับองค์กรชุมชน ผู้สูงอายุได้ประเมินว่าทุกกลุ่มที่มีอยู่ในหมู่บ้านได้เข้ามาช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุเป็นอย่างดี ที่ไม่ได้มาร่วมกิจกรรมในบางครั้งก็ไม่ใช่ไร อาจจะมีภารกิจอื่น แต่ในกลุ่ม อสม. จะเป็นกลุ่มที่เข้ามาช่วยเหลือผู้สูงอายุมาก โดยเฉพาะได้ทำโครงการของงบประมาณจากกองทุนชุมชนมาช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มแม่บ้านก็ได้ใช้เงินของกลุ่มช่วยสมทบค่าไฟฟ้าให้กับวัดสบปองในช่วงที่ผู้สูงอายุมานอนวัดช่วงเข้าพรรษา

2.4.5 กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุทุกคนในหมู่บ้านจะเข้ามาจับบทบาทร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน บางคนช่วยในด้านร่างกาย ความคิด บางคนช่วยในด้านเงิน การมีชมรมผู้สูงอายุทำให้การพัฒนาหมู่บ้านสะดวกมากขึ้น เพราะว่ามี การปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่อง และได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป็นอย่างดี

การสรุปบทเรียนและแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมรูปแบบการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

1. การสรุปบทเรียน

การดำเนินงานพัฒนาชมรมผู้สูงอายุบ้านสบปอง ได้ดำเนินงานหลายกิจกรรม เริ่มตั้งแต่การรวมกลุ่มผู้สูงอายุ กิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม การตรวจสุขภาพและออกกำลังกาย และกิจกรรมการรดน้ำดำหัว ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ได้รับความรู้ ประสบการณ์ จากการทำงานที่ผ่านมา ในการสรุปบทเรียน ผู้วิจัยได้นำ dismay กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน อสม. 2 คน แม่บ้าน 3 คน อบต.1 คน สมาชิกสภาจังหวัดเขตอำเภอปางมะผ้า

1 คน กรรมการหมู่บ้าน 3 คน มาทำกิจกรรมที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปางมะผ้า เริ่มกิจกรรมเป็นการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกละสบาย เป็นกันเอง เป็นการเตรียมให้กลุ่มเห็นความสำคัญของเวทีและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม จากนั้นเป็นการสรุปบทเรียนของกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มองค์กรชุมชนที่ได้ทำกิจกรรมที่ผ่านมาโดยผู้วิจัยได้ขอให้สมาชิกชมรมทบทวนกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและกลุ่มองค์กรชุมชนได้แสดงความคิดเห็นทุกคน ถึงแม้ว่าจะมีการโต้เถียงกันมากแต่ก็เป็นทำให้เหตุและผลของกิจกรรมนั้น ผู้วิจัยได้ชี้แนะถึงกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมา เพื่อเป็นการย้ำให้กลุ่มได้เห็นถึงการเรียนรู้ที่ผ่านมาทั้งหมดว่าเป็นอย่างไร

1.1 สรุปบทเรียนของกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มองค์กรชุมชนที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ผลการสรุปบทเรียนดังนี้

1.1.1 การรวมกลุ่ม ในการทำงานพัฒนาหรือทำกิจกรรมอะไรก็ตาม กลุ่มมีความสำคัญมากที่จะเป็นตัวหนุนเสริมให้ทุกคนมีโอกาสมาอยู่ด้วยกัน พบปะพูดคุยกัน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกิดกระบวนการทำงานร่วมกัน มีการเห็นอกเห็นใจกัน และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งผู้สูงอายุท่านหนึ่งได้กล่าวว่า "ถ้าบ่มีการรวมกลุ่มกันจะอื้อ บรรยายภาศการพูดคุยเป็นกลุ่มตามธรรมชาติคงบ่มีเกิดขึ้น ต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างไปละ" (หากไม่มีการรวมกลุ่มในลักษณะเช่นนี้ บรรยายภาศการพูดคุยกันเป็นกลุ่มตามธรรมชาติคงจะไม่เกิดขึ้น อาจจะเป็นในลักษณะต่างคนต่างอยู่) ในการทำงานทุกอย่างย่อมมีอุปสรรค แต่กระบวนการกลุ่มช่วยให้เกิดพลังความคิด การทำงาน ในการเอาชนะอุปสรรคได้

1.1.2 การพึ่งพาตนเอง ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้เรียนรู้ว่าการพึ่งตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการทำงาน ถ้าหากกลุ่มไปยึดติดไว้กับหน่วยงานหรือองค์กรใด หากหน่วยงานหรือองค์กรยกเลิกหรือมีปัญหาจะทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีผลกระทบตามไปด้วย ตามที่ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นว่า "กลุ่มเฮาจะต้องช่วยเหลือตัวเองพอง ถ้าไปพึ่งหมอนักเกินไปเกิดหมอนคนนี้ย้ายไปแล้วจะยะจะได" (กลุ่มของเราจะต้องช่วยเหลือตัวเองบ้าง หากไปพึ่งหมอนมากเกินไป เมื่อหมอนย้ายไปที่อื่นแล้วจะทำอย่างไร) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในกลุ่มผู้สูงอายุจะต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน ที่ผ่านมามีชมรมประสบแต่ความแตกแยก ความล้มเหลวเป็นเพราะสมาชิกทุกคนไม่ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.1.3 การติดต่อประสานงาน กลุ่มผู้สูงอายุได้เรียนรู้ว่าการทำกิจกรรมโดยลำพังเฉพาะผู้สูงอายุ ส่งผลให้การทำกิจกรรมไม่เกิดความคล่องตัว ขาดผู้ให้

คำแนะนำ ปรีกษา ขาดคนช่วยเหลือ ทำให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นมาไม่ได้รับการตอบสนอง ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรในชุมชน ในบางครั้งผู้สูงอายุคิดจะทำกิจกรรม แต่ขาดที่ปรึกษา จึงทำให้กิจกรรมหยุดชะงักลง เพราะฉะนั้นในการทำกิจกรรมของกลุ่มจึงจำเป็นต้องมีการติดต่อประสานงานที่ดีกับกลุ่มองค์กรชุมชนและหน่วยงานราชการ

1.1.4 การมีกิจกรรมที่หลากหลายและทำอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมที่จะต้องทำร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน มีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดการวางแผนทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามมา เช่น การปรับปรุงวัด การพัฒนาหมู่บ้านและการจัดงานประเพณีตามเทศกาล เป็นต้น

1.1.5 การพัฒนาผู้นำ กลุ่มผู้สูงอายุได้เรียนรู้ว่าผู้นำที่ดีมีลักษณะอย่างไร และมีส่วนในการช่วยเหลือชมรมผู้สูงอายุในด้านใดบ้าง ที่จะทำให้อายุมีกิจกรรมร่วมกัน มีการพบปะกันบ่อยครั้ง นอกจากนี้จะต้องมีการสับเปลี่ยนคนและตำแหน่งเพื่อให้แต่ละคนได้มีบทบาทหน้าที่แตกต่างจากเดิม เพื่อเป็นการฝึกคนให้เกิดการเรียนรู้ และทดแทนกันต่อไป

1.1.6 กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้คิดปัญหาวางแผนในการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาและการสรุปบทเรียน เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรมอย่างมีขั้นตอน ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในแต่ละขั้นตอนนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนากิจกรรมกลุ่มให้ดีขึ้น

1.2 บทเรียนของผู้วิจัย ในฐานะที่ทำงานร่วมกับกลุ่ม/ชมผู้สูงอายุที่ผ่านมาได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในหลายประเด็น ดังนี้

1.2.1 ผู้นำตามธรรมชาติ เป็นผู้มีบทบาทมากในชุมชนในด้านการยอมรับ เชื่อฟัง การให้ความเคารพนับถือและความไว้วางใจ ที่คนในชุมชนพร้อมจะปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำตามธรรมชาติทุกครั้ง จึงเป็นศักยภาพบุคคลที่มีบทบาทในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จได้

1.2.2 วัฒนธรรมเดิมของชุมชน เป็นสิ่งที่มีค่าของชุมชนที่กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุยังให้การยอมรับมาก คือ การไปวัด เพราะเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุทุกคนปฏิบัติเป็นปกติในชีวิตประจำวัน จึงทำให้กิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมได้รับความสนใจ การยอมรับ และเข้าร่วมกิจกรรมมากเป็นประจำทุกเดือน

1.2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผู้มีบทบาทมากเช่นเดียวกันที่ชุมชนให้ความศรัทธาและพร้อมปฏิบัติตามโดยไม่รู้ว่าการทำถูกต้องหรือไม่ เพราะชุมชนคิด

ว่าอย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้ความช่วยเหลืออย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นในการทำงานจะต้องทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เข้าใจรายละเอียดทุกขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม จะทำให้การทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

1.2.4 การสร้างผู้นำกลุ่ม เป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการทำงานกับชุมชนอย่างมีส่วนร่วมที่จะต้องมีผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุในด้านกระบวนการ เป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน กระตุ้นกลุ่มให้เกิดการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและติดตามการทำงานของกลุ่มเป็นระยะ ๆ ต่อไป

2. แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมรูปแบบการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

จากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมี 4 กระบวนการ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม/ชมรม การวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา การดำเนินการตามแผน และการสรุปทบทเรียน หรือประสบการณ์จากการดำเนินการ มีผลทำให้ชมรมผู้สูงอายุได้มีการแก้ปัญหาและพัฒนาไปจากเดิม สมาชิกได้มีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ถึงศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชมรมให้ก้าวหน้าต่อไปด้วยกลุ่มเอง ในการดำเนินงานสมาชิกได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนให้ชมรมมีกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน เกิดการประสานเชื่อมโยงกับกลุ่มองค์กรชุมชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนในทุกขั้นตอน คำตอบที่ได้จากการเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาศักยภาพของชมรมผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยมีการดำเนินการใน 4 ขั้นตอน ถือเป็นรูปแบบในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ และการมีสมาชิกชมรม กลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐและผู้วิจัย เข้ามามีส่วนร่วมใน 4 กระบวนการดำเนินการดังกล่าว ทำให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ว่าผลสำเร็จหรือล้มเหลวเกิดจากอะไร ทำให้เกิดประสบการณ์ที่นำไปใช้ดำเนินการกิจกรรมต่อไป

จากประสบการณ์การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสรุปเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุให้บรรลุเป้าหมายดังต่อไปนี้

2.1 จากการสรุปทบทเรียน การรวมกลุ่มเป็นสิ่งที่ช่วยหนุนเสริมให้ผู้สูงอายุทุกคนมีโอกาสมาอยู่ด้วยกัน พบปะพูดคุยกัน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือ มีการพึ่งพาอาศัย และเกิดกระบวนการทำงานร่วมกัน ดังนั้นในการทำงานทุกอย่างย่อมมีอุปสรรค แต่กระบวนการกลุ่มช่วยให้เกิดพลังความคิด การทำงานในการเอาชนะอุปสรรคได้ นอกจากนั้นในลักษณะการรวมกลุ่มที่ผ่านมาเป็นการสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม เครือญาติ เพื่อนบ้าน และกลุ่มองค์กรเดียวกัน ทำให้กลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและ

เกิดการขยายกลุ่มเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการรวมกลุ่มของ สุพัตรา สุภาพ (2541, หน้า 11) ให้คำจำกัดความคำว่า กลุ่มหรือกลุ่มทางสังคมประกอบด้วยปัจเจกชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอและคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน โดยที่ขนาดของกลุ่มจะมีผลต่อความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม กลุ่มขนาดเล็ก เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนและกลุ่มเพื่อนบ้านจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด กลุ่มขนาดใหญ่ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนมากขึ้นและมีความสัมพันธ์แบบเป็นทางการไม่ใกล้ชิดสนิทสนม เช่น ชุมชนเมือง และดำรงศรี อังคะเส (2540) ได้ศึกษา การรวมกลุ่มของสตรีกับการพัฒนาในชุมชนชนบท พบว่า การรวมกลุ่มของสตรีเกิดจากรากฐานความสัมพันธ์อันดีหรือญาติ ทำให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกัน การรวมกลุ่มของสตรีมี 2 ลักษณะ คือ การรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการเป็นกลุ่มแบบดั้งเดิมช่วยเหลือกันภายใต้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และการรวมกลุ่มแบบเป็นทางการเกิดจากนโยบายของรัฐ โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ เงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน พบว่า การรวมกลุ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตของสมาชิกจึงมีข้อเสนอแนะว่าในการทำงานกับชุมชนควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุให้เป็นไปตามต้องการของชุมชนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังให้กับกลุ่ม/ชมรมในด้านการคิด การวางแผน การทำกิจกรรมร่วมกันและทำให้เกิดศักยภาพของกลุ่มในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุต่อไป

2.2 การพึ่งตนเอง การทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้คิด วางแผน และลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเองโดยมีกลุ่มองค์กรในชุมชนให้ความช่วยเหลือสนับสนุนมาโดยตลอดและมีผู้นำกลุ่ม/ชมรมทำหน้าที่บริหารจัดการกลุ่ม ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้เรียนรู้ว่าการพึ่งตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการทำงาน ถ้าหากกลุ่มไปยึดติดหรือรอการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรไม่ให้การช่วยเหลือจะทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้รับผลกระทบตามไปด้วย เช่นเดียวกับชมรมผู้สูงอายุในอดีตที่รอการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียว เมื่อเจ้าหน้าที่มีการโยกย้ายไปปฏิบัติงานที่อื่น ทำให้กิจกรรมหยุดชะงักลง ขาดความต่อเนื่อง

ดังนั้น ควรส่งเสริมให้กลุ่มได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอนด้วยตนเอง โดยเรียนรู้จากปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นบทเรียนนำไปพัฒนากลุ่มและทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าได้ใช้ศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่

2.3 การประสานงาน กลุ่มผู้สูงอายุได้เรียนรู้ว่าการทำกิจกรรมโดยลำพังขาดผู้ให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาและให้การช่วยเหลือ ทำให้การทำงานเกิดความล่าช้า ไม่

คล่องตัวและไม่ประสบความสำเร็จ รวมทั้งไม่ได้รับการตอบรับจากสมาชิกและความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรในชุมชน เพราะฉะนั้นการทำงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน ควรมีการประสานงานกับองค์กรชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เข้ามาช่วยเหลือในการทำกิจกรรม จะทำให้การทำกิจกรรมเกิดความคล่องตัว มีคุณภาพและประสบความสำเร็จได้ในที่สุด

2.4 บทเรียนจากการมีกิจกรรมที่หลากหลายและทำอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมได้ทำร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน สมาชิกมีโอกาสเลือกกิจกรรมในสิ่งที่ตนเองชอบ มีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการวางแผนการทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามมา เช่น การปรับปรุงวัด การพัฒนาหมู่บ้านและการจัดงานประเพณีตามเทศกาล ซึ่งสอดคล้องกับ เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ สุรีย์ บุญญานพวงศ์ และสมศักดิ์ ฉันทะ (2533) ได้ศึกษาชีวิตคนชราในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า คนชรามีความพึงพอใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดให้คนชราควรมีหลาย ๆ ด้าน นอกจากนี้ คนชราแต่ละกลุ่มยังมีปัญหาที่แตกต่างกันอีกด้วย การบริการต่าง ๆ ที่จัดให้คนชราจึงควรครอบคลุมหลาย ๆ ด้านทั้งด้านสุขภาพอนามัย จิตใจ การส่งเสริมอาชีพ การให้การศึกษาดูงานอื่น ๆ ดังนั้น ในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่หลากหลายและทำอย่างต่อเนื่องหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันไปในแต่ละเดือนและช่วงเทศกาลวันสำคัญ ทำให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน ให้เกิดความคุ้นเคยและเข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

2.5 การพัฒนาผู้นำ กลุ่มผู้สูงอายุได้เรียนรู้ว่าผู้นำที่ดีมีลักษณะมีการเสียสละ มีความตั้งใจ ให้การช่วยเหลือผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีการวางตัวที่เหมาะสมและสามารถติดต่อประสานงานกับองค์กรอื่นได้ดี นอกจากนี้ยังมีส่วนให้การช่วยเหลือชมรมผู้สูงอายุในทุก ๆ ด้านที่จะทำให้อำเภอมีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการพบปะกันมากขึ้น จึงทำให้เห็นข้อแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างผู้นำชมรมผู้สูงอายุในอดีตกับผู้นำชมรมในปัจจุบัน ดังนั้น ในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากในการที่จะทำให้อำเภอเกิดกิจกรรมและทำอย่างต่อเนื่อง การคัดเลือกผู้นำที่ดีเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชมรมมีกระบวนการดำเนินงานร่วมกันต่อไปได้ ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมในการพัฒนาผู้นำเพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ในการทำงาน และเป็นการสร้างผู้นำให้เรียนรู้ในหลายบทบาทเพื่อทดแทนผู้นำรุ่นเก่าหรือสืบทอดแนวทาง วิธีการในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุต่อไป

2.6 กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้วิเคราะห์ปัญหา วางแผนในการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาและการสรุปทบทวน เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมอย่างมีขั้นตอน ทำให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่ผ่านมาในแต่ละขั้นตอนนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนากิจกรรมกลุ่มให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ อคิน รพีพัฒน์ (2527, หน้า 41) ที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่าง ไม่ใช่การเข้าไปกำหนดแล้วให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดค้นขึ้นมาเอง เสน่ห์ จามริก (2524, หน้า 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายและยังอาจเป็นการฟื้นฟูพื้นฐานความมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ ชินรัตน์ สมสืบ (2539, หน้า 49) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมไม่ควรใช้การบังคับหรือก่อตั้งโดยรัฐ แต่ต้องเกิดจากการตระหนักและตัดสินใจของชาวบ้านเอง รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนและสร้างปัจจัยต่าง ๆ ที่เชื้ออำนวยการให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น นโยบาย แผนงาน กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งสื่อที่สร้างความเข้าใจแก่ประชาชน การเปลี่ยนแปลงของคนในสังคมทุกระดับให้มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต้องเป็นไปตามแนวทางที่วัฒนธรรมชุมชนต้องการ มุ่งสู่ความเป็นปึกแผ่นของสังคมที่ทุกคนมีเจตจำนงร่วมกันในที่สุด ในทำนองเดียวกันที่ ละมัย นิยมในธรรม (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า สมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนากิจกรรมชมรมผู้สูงอายุด้านบริการ ได้แก่ การจัดตรวจสุขภาพอย่างง่าย การจัดกิจกรรมออกกำลังกาย การเลี้ยงอาหาร การจัดกิจกรรมนันทนาการ การจัดทัศนศึกษา การพัฒนากิจกรรมเสริมรายได้ การอบรมศีลธรรม บริการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีปัญหา การจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัวและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน รวมทั้งการจัดทำข่าวสารสำหรับผู้สูงอายุ สำหรับด้านการบริหารจัดการนั้นได้เสนอแนะในเรื่องการจัดกิจกรรมให้บ่อยขึ้น การพัฒนาจัดหาทุน การระดมความคิดเห็นและกำลังช่วยกันทำงาน การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความสามารถอย่างทั่วถึง การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและให้เกียรติกัน การประสานงานสาธารณสุขมูลฐาน และงานพัฒนาชุมชน การประสานองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการปรับปรุงระเบียบชมรมให้เป็นประโยชน์มากขึ้น และการทำงานกันอย่างเป็นระบบเปิดเผยและตรวจสอบได้ ในเรื่องการพัฒนาจัดบริการได้เสนอแนะในการจัดให้พบแพทย์ได้สะดวกขึ้น การจัดอุปกรณ์ช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ การจ่ายยาให้มีชนิดและจำนวนที่เหมาะสม การปรับปรุง

บริการน้ำดื่มให้ถูกสุขลักษณะ การให้สมาชิกชมรมมีส่วนร่วมในการบริการอื่น ๆ การจัดให้มีบริเวณฝึกกายบริหารและกายภาพบำบัดที่เหมาะสม การประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงก่อนออกหน่วยเคลื่อนที่ สำหรับปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดบริการผู้สูงอายุ ได้แก่ สถานที่คับแคบและอยู่สูง คนมาประชุมมากเกินไป ปัญหาสุขภาพไม่แข็งแรง การมีภาระครอบครัวและภาระงาน ลูกหลานเป็นห่วง เวลาประชุมตรงกับนัดที่โรงพยาบาล การเดินทางไกล รายได้น้อย การไม่ให้เกียรติกัน ความรู้สึกอึดอัดและเกรงใจและการไม่สามัคคีกัน

ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะว่าในการทำงานกับชมรมผู้สูงอายุควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการใช้กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้กลุ่มได้มีโอกาสและเห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมของการพัฒนากลุ่ม/องค์กรทุกขั้นตอนตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน และการสรุปบทเรียน ทำให้ผู้สูงอายุได้ค้นพบและเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการพัฒนาชมรม นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดกิจกรรมของกระบวนการพัฒนาจะต้องดำเนินกิจกรรมของชมรมผสมผสานกับการดำเนินงานของชุมชน โดยไม่มีการแยกส่วนออกจากกัน

2.7 ในส่วนผู้นำตามธรรมชาติของชุมชนมีอยู่ด้วยกันหลายกลุ่ม เช่น ผู้นำตามธรรมชาติกลุ่มคนไทยใหญ่อพยพ ผู้นำตามธรรมชาติกลุ่มคนพื้นเมืองเดิม และผู้นำตามธรรมชาติกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ใหม่ โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะทางครอบครัวที่ดีมีความพร้อมจึงมีเวลาในการเข้ามาช่วยเหลือชมรมในการประชาสัมพันธ์และดึงกลุ่มผู้สูงอายุเข้ามาเป็นสมาชิกของชมรม ทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการเสียสละการวางตัวและการเป็นผู้นำ ทำให้ชุมชนเกิดการยอมรับ เชื่อฟัง ให้ความเคารพนับถือและไว้วางใจ จึงเป็นศักยภาพอีกอย่างหนึ่งของผู้สูงอายุที่ถูกนำมาใช้ในการขยายกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ ดุชนิ สุนทรปริยาศรี (2519) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและชุมพลังของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุต้องการที่จะช่วยเหลือและทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างมั่นคง ซึ่งจะเป็นชุมพลังที่ดีในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้และถ้ามีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุเป็นศูนย์อาสาสมัครผู้สูงอายุก็จะยิ่งทำให้ผู้สูงอายุเป็นชุมพลังในการช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การขยายกลุ่ม/ชมรมในโอกาสต่อไป จึงควรมีการใช้ผู้รู้หรือผู้นำตามธรรมชาติเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินงาน และเพิ่มความตระหนักให้แก่กลุ่มเป้าหมายมีความมุ่งมั่นในการดำเนินงานให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในการเริ่มต้นของกระบวนการจะต้องมีการเตรียมผู้รู้หรือผู้นำตามธรรมชาติให้มีความชัดเจน

ในวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ผู้รู้หรือผู้นำตามธรรมชาติยังมีศักยภาพในการดึงผู้สูงอายุให้เข้าเป็นสมาชิกของชมรมเพิ่มมากขึ้น

2.8 วัฒนธรรมเดิมของชุมชน เป็นสิ่งที่คนในชุมชนมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ เพื่อนำอาหารไปถวายพระไปสนทนาธรรมและไปพบปะกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง ถึงแม้จะมีจำนวนไม่มากแต่ก็เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามเมื่อมีกระบวนการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มได้จัดให้มีกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรมขึ้น จึงได้รับความสนใจจากผู้สูงอายุและเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมากเป็นประจำทุกเดือน แนวทางการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุต่อไป จึงควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มได้ง่ายขึ้นและทำให้การทำกิจกรรมอื่น ๆ เกิดความสะดวกตามไปด้วย

2.9 การทำกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านมาในอดีต เจ้าหน้าที่ของรัฐมีบทบาทเป็นผู้กำหนดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ กำหนดเวลานัดหมายการทำกิจกรรมและเป็นผู้สั่งการให้ผู้สูงอายุปฏิบัติ แต่ในกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่ของรัฐได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน และการสรุปทบทวน เป็นบทบาทใหม่ที่เจ้าหน้าที่เป็นแค่เพียงผู้ให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้เกิดการทำกิจกรรม ทำให้ผู้สูงอายุมีการทำกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง เกิดความเป็นเจ้าของกิจกรรมและมีการติดตามผล ซึ่งสอดคล้องกับ ชินรัตน์ สมสืบ (2539, หน้า 49) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมไม่ควรใช้การบังคับหรือก่อตั้งโดยรัฐแต่ต้องเกิดจากการตระหนักและตัดสินใจของชาวบ้านเอง รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนและสร้างปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น นโยบาย แผนงาน กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งสื่อที่สร้างความเข้าใจแก่ประชาชน การเปลี่ยนแปลงของคนในสังคมทุกระดับให้มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต้องเป็นไปตามแนวทางที่วัฒนธรรมชุมชนต้องการ มุ่งสู่ความเป็นปึกแผ่นของสังคมที่ทุกคนมีเจตจำนงร่วมกันในที่สุด

ในกระบวนการทำงานกับชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงควรปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองจากการเป็นผู้กำหนดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ ทำมาเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกและชี้แนะในการทำกิจกรรม

2.10 ในส่วนการสร้างผู้นำกลุ่ม จากกระบวนการทำงานกับชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนที่ผ่านมา ผู้วิจัยเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมมาโดยตลอดรวมทั้งทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การสร้างผู้นำกลุ่มจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุในด้านกระบวนการ เพื่อทำหน้าที่แทนผู้วิจัยตลอดจนการอำนวยความสะดวก สนับสนุน กระตุ้นกลุ่มให้เกิดการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและติดตามการทำงานของกลุ่มเป็นระยะ ๆ ต่อไป ดังนั้น ในกระบวนการทำงานกับกลุ่มผู้สูงอายุ จึงควรมีการส่งเสริมการสร้างผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุในด้านกระบวนการ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน กระตุ้นกลุ่มให้เกิดการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและติดตามการทำงานของกลุ่มเป็นระยะ ๆ โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้สูงอายุ อบต. กลุ่มองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน หรือผู้ที่ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มในด้านกระบวนการต่อไป